

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”

Vol. 118/2004

Colectia
BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Seria
**Probleme
economice**

**POLITICI
MACROECONOMICE
- CRITERII DE PERFORMANȚĂ -**

Cornelia SCUTARU – coordonator proiect
Bianca PĂUNA

ISBN 973-7940 - 61-X

Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

POLITICI MACROECONOMICE **- CRITERII DE PERFORMANȚĂ -**

Centrul de Informare și Documentare Economică
București, 2004

Volumul de față prezintă tema
“ESTIMAREA UNOR VARIABILE DE POLITICI MACROECONOMICE
CARE SĂ PERMITĂ ATINGEREA CRITERIILOR DE PERFORMANȚĂ
PENTRU ADERAREA LA UNIUNEA EUROPENĂ”,
realizată de Institutul de Economie Națională
în cadrul
Programului național de cercetare CERES.

Proiectul Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei Române
“**Modelarea politicilor economice în perspectiva integrării în Uniunea
Europeană și fundamentarea restructurării economiei României
în contextul tranziției spre o nouă Europă**”.

Contract 155/2001
P4/2

dr. Cornelia SCUTARU – coordonator proiect
drd Bianca PĂUNA - colaborator extern

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF - VALERIU IOAN FRANȚ
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE - AIDA SARCHIZIAN

Redactor: LUMINIȚA DOGARU
Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: VICTOR PREDAC
CIDE/STUDII/PROBLEME: Pro118_4.doc

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 76 117, telefon: 0040-1-411 60 75, telefax: 0040-1-411 54 86
Adresa poștală: București 5, căsuța poștală 5 - 72

Materialele cuprinse în acest buletin pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222 - 5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN - 973 - 7940 - 61X

CUPRINS

Introducere	5
1. ADERAREA ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ.....	7
1.1. Criterii și obiective	7
1.2. Strategia de aderare la Uniunea Europeană	8
1.2.1. <i>Politici de stabilizare</i>	9
1.2.2. <i>Creșterea economică durabilă</i>	12
1.2.3. <i>Reducerea costurilor sociale</i>	13
2. VARIABILE DE POLITICĂ MACROECONOMICĂ	15
2.1. Principalele variabile incluse în model	15
2.2. Principalele evoluții și dependențe	17
2.2.1. <i>Output-ul real</i>	17
2.2.2. <i>Dependențele dintre veniturile BGC și componentele taxelor</i>	20
2.2.3. <i>Alte evoluții și dependențe privind variabilele exogene</i>	21
3. SIMULĂRI DE SCENARII PRIVIND VARIABILELE DE POLITICĂ BUGETARĂ	22
3.1. Scenariul de referință	22
3.1.1. <i>Ipotezele scenariului de referință</i>	22
3.1.2. <i>Rezultatele scenariului de referință</i>	26
3.2. Scenariul creșterii înzestrării tehnice	27
3.3. Scenariul creșterii transferurilor economice.....	28
3.4. Scenariul creșterii transferurilor sociale	29
3.5. Scenariul scăderii fiscalității	30
4. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	32
Anexe	33
Bibliografie.....	48

Introducere

Tranziția de sistem sociopolitic și economic a condus, în România ca și în celelalte țări central și est-europene la un declin inițial al activității economice globale. După primul impact negativ, pe fondul schimbărilor structurale multiple menite să creeze un nou sistem de relații, a avut loc o redresare care, în cazul României a cedat rapid sub presiunea revendicărilor sociale. Tranziția la o economie de piață a însemnat, de fapt, o criză profundă cu rezonanțe economice, sociale și instituționale. Criza economică de tranziție nu a fost depășită, cu toate eforturile făcute în direcția unei stabilizări macroeconomice și a asigurării unui mediu economic stabil. Deschiderea economică din primii ani ai tranziției a găsit economia românească nepregătită din punct de vedere structural și competițional. Au apărut mari probleme de adaptare atât pe piața internă, cât și pe piața externă. Creșterea bruscă a cererii pe piața internă față de o ofertă scăzută a dus la inflație și la creșterea importurilor pentru consum. Dispariția pieței CAER a impus orientarea către piața europeană și găsirea altor piețe: de aici necesitatea de creștere a competitivității produselor și de schimbare a structurii de producție. Creșterea competitivității cere investiții în tehnologii noi, în cercetare-dezvoltare, precum și o productivitate ridicată a muncii. Aici apar două tendințe specifice crizei de tranziție: neglijarea investițiilor și exploatarea la maximum a resurselor pentru maximizarea profitului; reformele structurale însoțite de masive concedieri, care au dus la creșterea șomajului. Avem o economie slab capitalizată, cu piețe financiare și de capital nedezvoltate, care a păstrat în funcțiune mari coloși industriali ai economiei centralizate a căror ineficiență este cunoscută, dar a căror privatizare ridică mari probleme sociale.

Anul 1989¹ rămâne un an de graniță în evoluția economică și social-politică din România. Anterior acestui an, am avut o economie planificată, cu un control centralizat asupra economiei și pieței interne. Toate guvernele de după 1989 au luat măsuri pentru gestionarea unei reforme economice care să realizeze tranziția la o economie de piață, dar aceasta a întârziat din cauza problemelor sociale, astfel încât acum suntem încă departe de a satisface criteriile de aderare la UE. În *Strategia economică pe termen mediu*, elaborată în anul 2000, se specifica necesitatea creării unei economii de piață funcționale. După 1989 economia

¹ În 1989 economia românească era o economie planificată centralizat, având câteva caracteristici specifice care au avut o influență hotărâtoare asupra evoluțiilor din perioada următoare. Cu un declin economic de 5,5% în 1989, ultimii ani de economie planificată au fost ani de recesiune accentuată pentru România. În acel moment România era o economie quasiînchisă, cu importurile restrânse la minimum, iar exporturile dirijate cu precădere către piața CAER. Datoria externă fusese achitată aproape în întregime, iar consumul intern fusese restricționat. Ponderea ramurilor în economie, dirijată centralizat, nu reflecta potențialul de resurse disponibile, iar competitivitatea economică rămăsese o noțiune teoretică. Economia românească producea masiv stocuri nevandabile, iar tendința de a produce "pe stoc" s-a menținut în toată această perioadă. Exista o inflație ascunsă, mascată de oferta scăzută la consum. Nu exista șomaj, dar nivelul productivității muncii indică un șomaj mascat prin decizii centralizate care asigurau un loc de muncă obligatoriu fiecărui absolvent.

românească a avut o evoluție oscilantă, cu încercări de redresare în perioada 1994-1996, urmate de un declin economic (1997-1999) greu de recuperat. În 2002 PIB-ul este de aproximativ 80% față de 1989, iar menținerea unui ritm de creștere economică de 4-6% anual este o sarcină dificilă pentru o economie aflată încă în criză din cauza măsurilor de reformă ezitante. Este adevărat, că nici cele mai avansate țări est-europene nu au ajuns la un nivel al PIB pe locuitor apropiat de media Uniunii Europene, iar aceste decalaje nu pot fi depășite pe termen scurt.

Lucrarea face o analiză a principalelor variabile de politică macroeconomică, și prezintă, pe baza modelului elaborat în faza anterioară, simularea unor scenarii privind efectele aderării la Uniunea Europeană asupra variabilelor de politică bugetară. Modelul furnizează o metodologie de cuantificare a beneficiilor și a costurilor *directe* ale integrării europene pentru o țară candidată. Prin formalizarea relațiilor cu Uniunea Europeană, identificăm atât potențialele *câștiguri directe*, măsurate ca resurse transferate de UE către economia românească (modelul cuantifică efectul lor asupra dezvoltării economice), cât și *costurile directe*, care constau în contribuțiile la bugetul UE, cu care trebuie să participe o țară candidată (modelul permite evaluarea nivelului contribuției pe care economia românească îl poate susține fără a depăși deficitul bugetar impus prin criteriile de aderare). Am testat modelul folosind datele pentru economia românească și am construit simulări pentru diferite scenarii de politici bugetare până în 2010.

Ipotezele de lucru iau în considerare: *înzestrarea tehnică* (în creștere, pe baza creșterii investițiilor); *transferurile economice* directe de la buget (în scădere), *transferurile sociale* (urmând un ciclu electoral aplatizat); *ponderea taxelor pe fondul de salarii* (constantă; se simulează și situația în care va fi aplicat noul cod fiscal); *rata medie de impozitare* (stabilă); conform criteriilor de aderare *deficitul bugetar* nu depășește 3% din PIB, iar *inflația* scade sub două cifre începând din 2004; *fondurile primite* de la Uniunea Europeană sunt luate în considerare, începând din 2001, cu o rată de profitabilitate similară cu a investițiilor.

Bazându-ne pe aceste ipoteze privind evoluția economiei românești, care trebuie să satisfacă anumite criterii de performanță pentru aderarea la Uniunea Europeană, am obținut un nivel de circa 1.2% din PIB, ca fiind contribuția pe care o poate suporta economia românească la bugetul UE.

1. ADERAREA ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

1.1. Criterii și obiective

Aderarea la Uniunea Europeană este un proces complex și de durată, care necesită reforme în numeroase domenii și se va desfășura pe termen mediu, cu importante implicații pe termen lung. În domeniul economic, criteriile pentru aderarea la Uniunea Europeană presupun următoarele:

- România trebuie să ajungă la stadiul în care există o economie de piață funcțională; România și-a fixat acest obiectiv încă din 2000 prin "Strategia de dezvoltare pe termen mediu a României"; în anul 2004 economia românească ar trebui să obțină statutul de economie de piață funcțională, pentru acordarea căruia se cere extinderea și consolidarea privatizării, definitivarea bugetului pe 2004 și încheierea acordului cu FMI.
- Economia românească trebuie să poată face față competiției și forțelor de piață din cadrul pieței unice; creșterea competitivității economice pe baza rețehnologizării și a creșterii productivității muncii impune investiții în toate ramurile, inclusiv în cercetare-dezvoltare;
- Acceptarea și operaționalizarea acquis-ului comunitar. În contextul reformei economice realizarea cerințelor acquis-ului *comunitar* depinde de prioritățile impuse de diferitele stadii ale reformei. Suntem în perioada încheierii negocierilor cu Uniunea Europeană și ne pregătim să intrăm în etapa finală de preaderare (2007), care presupune introducerea și operaționalizarea acquis-ului comunitar.

Obiectivul strategic al acestei perioade fiind îndeplinirea criteriilor de aderare în cel mai scurt timp posibil, politicile economice de reformă trebuie să conducă economia românească spre o economie de piață capabilă să facă față unui mediu deschis, concurențial.

Ceea ce caracterizează economia românească din perioada de tranziție este lipsa unei stabilizări de lungă durată. Dacă politicile monetare de macrostabilizare au efect pe termen scurt, iar cele fiscale pe termen mediu, numai reformele din economia reală pot avea efect pe termen lung: creșterea economică pe termen lung este susținută de investiții, a căror pondere în PIB a fost în continuă scădere; Guvernul României își propune o creștere economică bazată pe investiții și susținută de politici macroeconomice corespunzătoare. În consecință *este necesară o abordare pe termen lung, care să combine măsurile monetare și fiscale pe termen scurt și mediu cu un set coerent de reforme structurale*; acesta este rolul *Strategiei Naționale privind Dezvoltarea Durabilă*, proiect lansat de Președinția României în luna mai a acestui an. În următorii ani economia românească trebuie să atingă un stadiu al stabilizării durabile care să-i permită să-și fundamenteze direcțiile de dezvoltare care vor continua reformele structurale

necesare. Este evident că procesul de aderare la Uniunea Europeană va fi revăzut în mod continuu, revizuit și actualizat în funcție de rezultatele obținute pe parcursul derulării sale. A fost necesară înființarea unui mecanism instituțional de durată, care să aibă capacitatea de a formula politici, de a analiza scenariul și de a urmări procesul de reformă, precum și de a evalua consecințele măsurilor de aderare.

Obiectivul pe termen mediu al României este crearea unei economii de piață funcționale, compatibile cu principiile, normele, mecanismele și politicile Uniunii Europene.

Obiectivul pe termen lung este stabilizarea creșterii economice prin politici la nivel macro și micro economic care să asigure o creștere durabilă în condițiile satisfacerii criteriilor pentru aderarea la Uniunea Europeană (inflația, dobânzile, variațiile cursului de schimb, datoria externă – în limitele prevăzute).

1.2. Strategia de aderare la Uniunea Europeană

Componentele esențiale ale strategiei de aderare sunt următoarele:

- creștere economică durabilă;
- stabilizare macroeconomică și reforma structurală;
- măsuri de protecție socială pentru reducerea costurilor sociale.

Creșterea economică durabilă se realizează prin stimularea investițiilor interne și provenite din surse externe, politici macroeconomice pentru asigurarea stabilității prețurilor și a cursului de schimb, restructurarea economiei în scopul creșterii competitivității și a reducerii șomajului, dezvoltarea resurselor umane și protecția mediului prin promovarea unor tehnologii ecologice nedistructive pentru mediu.

Stabilizarea macroeconomică este o condiție esențială pentru relansarea economiei românești pe calea creșterii economice. Se realizează prin politici macroeconomice care asigură niveluri suportabile pentru deficitul fiscal și ale balanței de plăți, o rată scăzută a inflației, crearea unui mediu economic și de afaceri favorabil pentru realizarea reformelor structurale și pentru dezvoltarea sectorului privat.

Măsuri de protecție socială pentru reducerea costurilor sociale

Creșterea șomajului și scăderea veniturilor ca urmare a recesiunii economice și a măsurilor de restructurare necesare în procesul de reformă au dus la o scădere a puterii de cumpărare a populației și o creștere a sărăciei, fenomene care, pe de o parte, afectează dezvoltarea pieței interne, iar pe de altă parte, favorizează dezvoltarea economiei subterane. Măsurile de protecție socială vizează categoriile cele mai sărace ale populației: utilizarea resurselor existente pentru a suporta consecințele sociale ale închiderii societăților cu pierderi și nu pentru menținerea în funcție a acestor societăți; înlocuirea subvenționării prețurilor prin asigurarea unui nivel minim al veniturilor celor săraci; sprijinirea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, capabile să asigure o creștere a ocupării forței de muncă și o revigorare a economiei reale.

1.2.1. Politici de stabilizare

Politicile de stabilizare macroeconomică sunt eficiente pe termen scurt, cel mult mediu, dar își pierd eficiența pe termen lung dacă nu sunt susținute de măsuri de ajustare structurală în economia reală. Acestea sunt:

- Politici monetare, fiscale și de venituri care se sprijină reciproc în scopul reducerii substanțiale și durabile a ratei inflației;
- Reforma structurală, prin restructurarea băncilor și a întreprinderilor ineficiente din sectorul de stat, care mobilizează un volum însemnat de resurse și lucrează în pierdere, grevând asupra creșterii economice.

a) Politici monetare, fiscale și de venituri

Obiectivul principal al politicii monetare este *reducerea inflației* și stabilizarea prețurilor; printre măsurile luate de Banca Națională, controlul bazei monetare, coroborat cu ținte de inflație specificate cantitativ (sub 10% până în 2004 și menținerea unui nivel scăzut în continuare). Rata *dobânzii de referință* a BNR și rata lombard funcționează ca indicatori ai anticipațiilor inflaționiste ale BNR, în scopul consolidării și convergenței inflației expectate de către agenții economici. Reducerea dobânzilor permite imprimarea unei tendințe descendente la nivelul anticipațiilor inflaționiste și al sprijinirii procesului de remonetizare a economiei. De asemenea, se urmărește creșterea rolului operațiunilor pe piața titlurilor de stat și creșterea rolului rezervelor minime obligatorii ca instrument pentru *controlul lichidităților*. Aceste măsuri sunt importante pentru restrângerea economiei subterane care lucrează preponderent cu lichidități și este încurajată de existența unor dobânzi ridicate în sistemul bancar; o economie care funcționează în condiții inflaționiste este un mediu propice pentru dezvoltarea economiei subterane. Desfășurată în contextul unui regim de curs de schimb cu flotare controlată, politica monetară trebuie să țină seama de mărimea deficitului de cont curent, a cărui micșorare impune deprecierea monedei naționale și politici restrictive privind veniturile.

Inflația ridicată duce la o reducere în termeni reali a masei monetare, ceea ce are ca efect creșterea dobânzii, deci o înăsprire a condițiilor de credit, având ca urmare o puternică decapitalizare a economiei. Funcționarea întreprinderilor în aceste condiții rămâne deficitară și are ca urmare o creștere a arieratelor, cu toate consecințele negative în întreaga economie. Întărirea controlului asupra inflației a condus Banca Națională la formularea unor atitudini care să încurajeze formarea unor anticipații inflaționiste scăzute și stabile. Efectul unor asemenea politici este reducerea incertitudinii din mediul economic și consolidarea stabilității economice. Necesitatea de a diversifica instrumentele de politică monetară impune creșterea importanței instrumentelor indirecte de politică monetară, urmărindu-se asigurarea compatibilității cu instrumentarul folosit în Uniunea Europeană. Rolul operațiunilor de piață și al rezervelor minime obligatorii în controlul bazei monetare este în creștere, în timp ce atragerea de depozite ca instrument de sterilizare a excesului de lichiditate este substituită cu alte instrumente de politică monetară.

Politicile fiscale se caracterizează prin două trăsături distincte:

- existența deficitelor fiscale și quasifiscale mari, la care se adaugă pierderile întreprinderilor de stat nerentabile și existența arieratelor, care exercită o presiune crescândă asupra finanțelor publice;
- ponderea veniturilor și cheltuielilor bugetare în PIB a căror evoluție divergentă duce la deficite bugetare greu sustenabile; în decursul timpului s-a accentuat slăbiciunea instituțiilor statului, ceea ce a generat dificultăți în colectarea veniturilor și în mobilizarea resurselor fiscale.

Măsurile de preaderare prevăd reducerea substanțială a pierderilor întreprinderilor și arieratelor; reforma fiscală, prin care se urmărește atât mărirea bazei de impozitare (inclusiv veniturile din agricultură), cât și creșterea anumitor rate de impozitare (pentru veniturile care depășesc un anumit nivel), eliminarea scutiilor și îmbunătățirea procesului de colectare. Sunt măsuri a căror aplicare poate să dea naștere unor fenomene contradictorii în economie, în sensul incitării la deplasări din economia oficială către cea neoficială (subterană), ceea ce duce la scăderea bazei de impozitare deci la o posibilă scădere a veniturilor la buget.

Politica veniturilor în sectorul bugetar și în regiile autonome și întreprinderile de stat rămâne o politică restrictivă din cauza resurselor bugetare tot mai restrânse; luând în considerare legătura dintre evoluția salariilor și presiunea inflaționistă, obiectivul strategic pe termen mediu este acela de a corela creșterea salariilor cu creșterea productivității muncii. Menținerea în continuare a veniturilor salariale la un nivel scăzut, cel puțin pe termen scurt, chiar dacă asigură în anumite ramuri un anumit nivel al productivității, reduce puterea de cumpărare și așa scăzută a populației și împinge forța de muncă spre economia subterană, ca o cale de eliminare a tensiunilor sociale create de necesitatea satisfacerii nevoilor de trai.

b) Reforma structurală

Componentele reformei structurale sunt:

- restructurarea sectorului întreprinderilor de stat, cu funcționare ineficientă;
- măsuri pentru crearea unui mediu care să susțină dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii;
- reforma sectorului financiar și restructurarea sectorului bancar;
- crearea unui cadru juridic corespunzător pentru dezvoltarea sectorului privat.

Reforma sectorului *întreprinderilor de stat* include privatizarea și lichidarea întreprinderilor proprietate de stat care lucrează în pierdere, în scopul stopării mobilizării neproductive a resurselor de către aceste întreprinderi, care generează reducerea valorii adăugate în economie (valoare adăugată negativă). Sunt măsuri care dau naștere la creșteri ale ratei șomajului, cu efecte la nivel social, care pot crea condiții favorizante pentru dezvoltarea economiei subterane.

Aceste măsuri, cu toate consecințele lor negative pe plan social sunt absolut necesare într-o economie în care volumul total al pierderilor din economie se concentrează într-un număr redus de întreprinderi (circa 80% din totalul pierderilor se concentrează în aproximativ 100 de întreprinderi). Principalele

întreprinderi care lucrează în pierdere se concentrează în: minerit, rafinarea petrolului, servicii publice, industria de prelucrare a produselor agricole.

Politica subvențiilor acordate acestor întreprinderi nu a făcut decât să direcționeze fonduri bugetare către activitățile ineficiente, mascând un consum însemnat de resurse. Factor important în adoptarea acquis-ului comunitar, eliminarea subvențiilor mascate, care nu sunt compatibile cu Directivele Uniunii Europene în domeniul ajutorului de stat, contribuie la întărirea disciplinei financiare în întreprinderile de stat, prin eliminarea practicii de a acumula facturi de energie neachitate, de a nu plăti impozitele, de a nu rambursa împrumuturile luate de la băncile de stat. Este vorba de utilizarea neeficientă a resurselor bugetare și de distorsionarea forțelor pieței și ale competitivității interne în detrimentul agenților economici din sectorul privat.

c) Dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii

Creșterea economică depinde în mod esențial de dezvoltarea sectorului privat, constituit în marea sa majoritate din întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri). Măsurile de politică economică destinate sprijinirii dezvoltării IMM-urilor sunt în primul rând cele care elimină deficiențele majore din cadrul legislativ. Aceste deficiențe, asociate cu fenomenul corupției, larg răspândit în burocrația administrativă, sunt principala sursă de incertitudini și risc în economia românească. *Eliminarea deficiențelor legislative* în sensul armonizării cu legislația din Uniunea Europeană, constituie o prioritate a aderării.

Subvențiile financiare mascate, acordate marilor întreprinderi de stat, ineficiente din punct de vedere economic, sustrag din circuitul economic importante resurse și creează semnificative distorsiuni de competitivitate pentru sectorul IMM-urilor, prin poziția privilegiată creată pentru întreprinderile de stat.

Sectorul bancar, caracterizat prin servicii financiare scumpe și de slabă calitate, dobânzile ridicate, sunt o altă piedică în dezvoltarea IMM-urilor. Măsurile luate pentru susținerea acestui sector, cum ar fi scutirea de impozit a profitului reinvestit, contribuie la dezvoltarea interesului investitorilor de talie mică. Încurajarea, prin facilitățile acordate, angajării de către agenții economici a tinerilor și șomerilor este una dintre măsurile destinate să descurajeze sectorul subteran al economiei.

Întărirea disciplinei financiare, eliminarea arieratelor sunt măsuri de politică economică cu efect direct asupra dezvoltării IMM-urilor, având în același timp efect de reducere a economiei subterane; arieratele înregistrate la nivelul operatorilor economici cu proprietate majoritar de stat sunt una dintre cauzele care împiedică desfășurarea în condiții normale a activității IMM-urilor, din a căror piață de desfacere fac parte și întreprinderile de stat.

Parazitarea economiei de către întreprinderile de stat, care funcționează în pierdere și sunt susținute prin subvenții de către stat, falsifică semnalele transmise în întreaga economie și cresc riscul de funcționare pe piața internă a sectorului privat al IMM-urilor. Există, de asemenea, pericolul ca o parte din aceste întreprinderi să sustragă pe căi ilicite din fondurile prin care întreprinderile de stat sunt subvenționate de la buget, sau să devină, la rândul lor, ineficiente din punct de vedere economic.

d) Reforma în sectorul financiar-bancar

Băncile domină sectorul financiar al economiei, ele reprezentând cea mai importantă sursă de creditare pentru economie. În domeniul bancar, prioritatea strategică pe termen mediu este întărirea sectorului bancar, în conformitate cu Directivele Uniunii Europene, creșterea eficienței acestuia, reducerea costului capitalului. Acest lucru este imposibil în condițiile unei economii inflaționiste, o rată real negativă a dobânzii active creând, de fapt, condițiile unei subvenționări a creditului. În acest mod, reforma în sistemul bancar depinde de starea economiei reale. La nivel operațional măsurile de reformă în acest domeniu constau în: îmbunătățirea legislației bancare și întărirea supravegherii bancare; consolidarea sectorului bancar și privatizarea băncilor de stat.

Spre deosebire de sectorul bancar, în România piața asigurărilor și piața de capital au un rol destul de limitat, cele două sectoare fiind într-un stadiu incipient de dezvoltare. Dominat de câteva societăți de stat, sectorul asigurărilor este puternic subcapitalizat și structura ofertelor este destul de restrânsă. Reforma în acest domeniu trebuie să se ocupe de îmbunătățirea cadrului legislativ și întărirea supravegherii în domeniul asigurărilor; privatizarea sectorului; introducerea regulilor de armonizare contabilă pentru activitatea de asigurări, în conformitate cu Directivele Uniunii Europene privind contabilitatea asigurărilor.

Spre deosebire de sectorul bancar și cel al asigurărilor, piața de capital reprezintă un sector încă nou al pieței financiare românești. De la înființarea sa, piața de capital a înregistrat o creștere, totuși capitalizarea sa rămâne redusă, iar impactul asupra economiei românești este încă nesemnificativ. Este necesară armonizarea reglementărilor cu cele ale Uniunii Europene în acest domeniu.

1.2.2. Creșterea economică durabilă

Creșterea economică durabilă se realizează prin:

- stimularea investițiilor interne și provenite din surse externe;
- politici macroeconomice pentru asigurarea stabilității prețurilor și a cursului de schimb;
- restructurarea economiei, în scopul creșterii competitivității și a reducerii șomajului;
- dezvoltarea resurselor umane;
- măsuri pentru protecția mediului.

Obiectivul pe termen mediu al strategiei pe termen mediu a României este crearea unei economii de piață funcționale, compatibile cu principiile, normele, mecanismele și politicile Uniunii Europene.

Țintele strategiei de dezvoltare a economiei românești pe termen mediu sunt:

- realizarea unui ritm mediu anual de creștere de 4-6%;
- coborârea, începând din 2004, a ratei inflației sub nivelul de două cifre;
- menținerea sub 3% din PIB a deficitului bugetar;
- stoparea creșterii șomajului: rata șomajului sub 9%.

Sursa creșterii economice sunt investițiile, bazate pe surse interne (relansarea economiilor) și externe: asistența organismelor internaționale și investițiile străine directe (bazate pe creșterea credibilității mediului de afaceri românesc).

Prioritățile economiei românești pe termen mediu sunt:

- creștere economică pe baza investițiilor;
- macrostabilizare cu ajutorul unor politici bugetare și fiscale coerente;
- politici de ajustare structurală a economiei în: infrastructură, industrie, agricultură, turism, servicii financiare, tehnologia informației;
- crearea unui mediu de afaceri prielnic competiției de piață;
- servicii de utilitate publică la standarde europene;
- politici adecvate pentru protecția mediului.

Obiectivul pe termen lung este stabilizarea creșterii economice prin politici la nivel macro și microeconomic care să asigure o creștere durabilă, în condițiile satisfacerii criteriilor pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Criteriile de aderare impun următoarele ținte pe termen lung:

- stabilitatea prețurilor: nivelul inflației să nu depășească cu mai mult de 1.5% media calculată pentru primele trei țări care înregistrează cel mai scăzut nivel;
- nivelul dobânzii la termen să nu depășească cu mai mult de 2% media calculată pentru cele trei țări în care aceasta se situează la cel mai redus nivel;
- deficitul bugetar să nu depășească 3% din PIB;
- datoria publică să nu depășească 60% din PIB;
- stabilitatea cursului de schimb: marja de fluctuație să nu depășească 2.25%.

Prioritățile pe termen lung sunt:

- continuarea creșterii economice;
- stimularea investițiilor pe baza unui volum sporit de economii ale populației și menținerea unui nivel redus al dobânzilor;
- coordonarea politicilor macroeconomice în scopul asigurării stabilității prețurilor și a cursului de schimb;
- consolidarea caracterului descentralizat al economiei prin încurajarea inițiativei particulare și a celei la nivel local;
- continuarea procesului de ajustare structurală cu scopul creșterii competitivității și a reducerii șomajului;
- aplicarea unor politici salariale coerente;
- menținerea sub control a deficitului bugetar.

1.2.3. Reducerea costurilor sociale

Tranziția la economia de piață este un fenomen care se desfășoară cu mari costuri sociale; în România creșterea costurilor sociale este în continuare principala motivație pe care o aduc guvernele pentru ritmul lent al reformei.

Declinul economiei și inflația au dus la scăderea veniturilor unei mari mase a populației, cu consecințe asupra nivelului de trai; măsurile de restructurare a sectorului industrial, deși necesare în contextul reformei, chiar dacă s-au desfășurat cu rețineri și încetineală, au creat șomaj de masă în unele zone, disponibilizând un număr mare de oameni pentru sectorul informal. Principalele costuri sociale ale tranziției sunt date de inflație și șomaj; în curând se vor face simțite costurile sociale date de scăderea nivelului educațional și de lipsa unor măsuri eficiente de protecție a mediului.

Menținerea în funcțiune a marilor întreprinderi de stat care lucrează în pierdere, duce la creșterea costurilor sociale ale tranziției prin transferul pierderilor la nivelul întregii societăți. Numai dezvoltarea puternică și rapidă a unui sector privat de întreprinderi mici și mijlocii poate oferi locuri de muncă pentru cei disponibilizați în sectorul de stat. Dar măsurile de susținere a acestui sector sunt destul de timide; recente măsurile, care permit înființarea unei firme cu mult mai puțină birocrație și deci corupție, cele care permit IMM-urilor scutirea pe profitul reinvestit și sprijin pentru angajarea tinerilor și a șomerilor sunt destinate creșterii sectorului particular, iar efectele lor se vor resimți în economie în perioada următoare; nesustținute însă de o reformă a sistemului bancar, care să permită recapitalizarea economiei, nu pot să-și dovedească eficiența.

Măsurile de susținere a unei protecții sociale eficiente sunt cele care permit integrarea economică și socială a șomerilor, cele care - asigurând un progres real al reformei economice - duc la creșterea economiei reale.

Lărgirea pieței unice, circulația nerestricționată a capitalului și a forței de muncă, intensificarea competiției, precum și alte dezvoltări ale procesului integraționist, pot avea ca efect o creștere economică semnificativă.

2. VARIABILE DE POLITICĂ MACROECONOMICĂ

2.1. Principalele variabile incluse în model

Aderarea la Uniunea Europeană implică atât costuri, cât și beneficii și de o parte (UE), și de cealaltă (țară candidată). Problema costurilor pe care Uniunea Europeană trebuie să le suporte ca urmare a lărgirii spațiului european nu se referă numai la fondurile¹ destinate țărilor candidate sau celor rămase în urmă din punct de vedere economic și care sunt *cheltuieli directe* pentru bugetul Uniunii. Aceste costuri sunt imediate și sunt percepute de contribuabilii din UE ca atare; distribuția inegală a costurilor adaugă noi probleme procesului. Cele mai sărace regiuni din UE, cele ale căror PIB pe locuitor este sub 75% din media pe UE primesc în prezent transferuri importante de fonduri din bugetul Uniunii. Lărgirea UE va duce la o scădere semnificativă a PIB-ului mediu european și, în consecință va duce la o redistribuire a aranjamentelor actuale, astfel încât unele țări, din beneficiare ale fondurilor nerambursabile, pot deveni contribuabili.

Pe de altă parte, țările care vor adera la Uniunea Europeană trebuie să ia în considerare, în afară de necesitatea de a îndeplini condițiile impuse de aderare, și raportul dintre costuri și beneficii. UE finanțează deja anumite programe în țările candidate (PHARE, ISPA, SAPARD) care au ca scop ajutarea țărilor pentru satisfacerea criteriilor necesare în vederea integrării. Din momentul în care o țară devine membră, se califică la scheme adiționale de redistribuție a venitului, al căror scop este reducerea diferențelor dintre regiunile UE. Fondurile primite de la Uniunea Europeană sunt *venituri sau beneficii directe*, care intră în economia țărilor respective cu rol de investiții, ele fiind destinate și supravegheate ca atare atât de guvernele proprii, cât și de Comisia Europeană.

Prin urmare, nu numai Uniunea Europeană își pune problema costurilor și beneficiilor integrării țărilor est-europene, dar pentru fiecare țară apare aceeași problemă a costurilor aderării și a beneficiilor expectate. Beneficiile aderării la UE depășesc cu mult fondurile primite de la bugetul european. Țările beneficiază, în primul rând, de mediul economic competitiv creat de piața unică europeană, de comerțul liber și de reducerea ineficiențelor datorate creșterii competiției etc., precum și de stabilitatea introdusă de Uniunea Monetară, mai precis de moneda unică și de politica monetară stabilită de Banca Central-Europeană. Așteptările populației se leagă de beneficii și, chiar dacă costurile sunt, în general, bine identificate de structurile decizionale, ele sunt, în general ignorate de contribuabili. Între costurile aderării, în afara celor pe care le implică realizarea reformelor

¹ Alte probleme sunt legate de existența șomajului atât în țările membre, cât și în țările candidate, care va ridica noi probleme pe piața muncii; de diferențele de venit dintre țările membre și țările candidate; de comerț și standardele europene de producție; de fluctuațiile cursului de schimb în țările candidate și de regulile dictate de Uniunea Monetară, precum și cele legate de legislație, încă nearmonizată pe plan european.

economice, se înscriu contribuțiile pe care orice țară - care face parte din UE - trebuie să le verse la bugetul Uniunii. Nivelul acestor contribuții este stabilit prin negocieri între guvern și Comisia Europeană, înainte de procesul de integrare, ca procent din PIB. De fapt, integrarea europeană implică și alte contribuții către bugetul comun, sub formă de taxe vamale, taxe pe valoarea adăugată obținute datorită alinierii legislației autohtone la cea europeană etc.

Am construit un model simplificat, în care economia plătește taxe bugetului, sub formă de taxe directe sau indirecte și beneficiază de transferurile guvernamentale (economice și sociale), sub forma transferurilor de asistență socială sau a subvențiilor către firme. În același timp, țara este implicată în procesul de extindere europeană, ceea ce presupune că primește asistență de la UE, sub formă de transferuri. Aceste transferuri sunt intrări de fonduri sub formă de proiecte de dezvoltare economică și se manifestă prin creșteri ale PIB-ului. Cu ajutorul modelului am simulat efectul pe care îl are integrarea asupra economiei, cu atenție sporită acordată aspectelor vizibile ale transferurilor economice de la UE. După aderare, situația se va schimba, în sensul că, pe de o parte, România va intra, alături de celelalte țări nou venite în Uniune într-un program de sprijin financiar pentru dezvoltarea economică, dar, pe de altă parte va trebui să-și asume responsabilitățile ce-i revin de a contribui la bugetul uniunii cu o anumită sumă, ce va fi stabilită prin negocieri. Este important să analizăm care este nivelul sustenabil al acestor contribuții.

Cu ajutorul modelului, am găsit o metodologie pentru măsurarea unui nivel posibil al contribuțiilor României către Uniunea Europeană, un nivel care poate fi susținut de economie¹. În final, am testat, numai parțial, implicațiile modelului. Motivele sunt multiple, dar cel mai important este numărul de observații disponibile, numai 13 ani, datorită faptului că statisticile din România furnizează date legate de bugetul general consolidat începând cu anul 1990, fapt care impune limitări serioase. O altă problemă datorată numărului redus de observații, este legată de estimatorii regresiei care au intervale de încredere mari.

Așa cum am menționat², procesul de lărgire europeană aduce cu sine atât beneficii, cât și costuri pentru țările candidate. O economie în tranziție este vulnerabilă, iar lărgirea Comunității Europene este condiționată de îndeplinirea anumitor condiții care au repercusiuni asupra întregii economii.

1 Acest subiect, abordat însă din punctul de vedere al dimensiunilor economiei informale în condițiile integrării în Uniunea Europeană, este dezvoltat de autori, în colaborare cu C. Păuna în "Benefits and the Costs of EU Enlargement. Implications for the Formal and Informal Sectors in Transition – the Case of Romania", elaborată în cadrul proiectului ACE PHARE "Household Informal Economy Activities in candidate Countries: Size, Determinants and Implications for the Enlargement – empirical Evidence from Romania and Bulgaria".

2 Proiectul CERES: "Fundamentarea dezvoltării durabile în economia României în perspectiva pregătirii aderării la UE". Faza3: "Evaluarea variabilelor de politică economică și simularea unor scenarii multianuale". Etapa 3.1: "Elaborarea unui model econometric care să permită simularea unor scenarii de atingere a criteriilor de performanță pentru aderarea la UE". Articolul: "Modelarea efectelor aderării la UE asupra variabilelor de politică bugetară" din Probleme economice nr. 87/2003.

Problema este de a găsi acele politici economice (fiscale, monetare, salariale) compatibile cu procesul de integrare și de a formula variabilele de politică macroeconomică care sunt determinante pentru realizarea acestui proces. În acest context, obiectivul modelului a fost de a elabora o metodologie de cuantificare a costurilor și beneficiilor integrării europene din punct de vedere al țărilor candidate.

Modelul utilizează următoarele variabile macroeconomice:

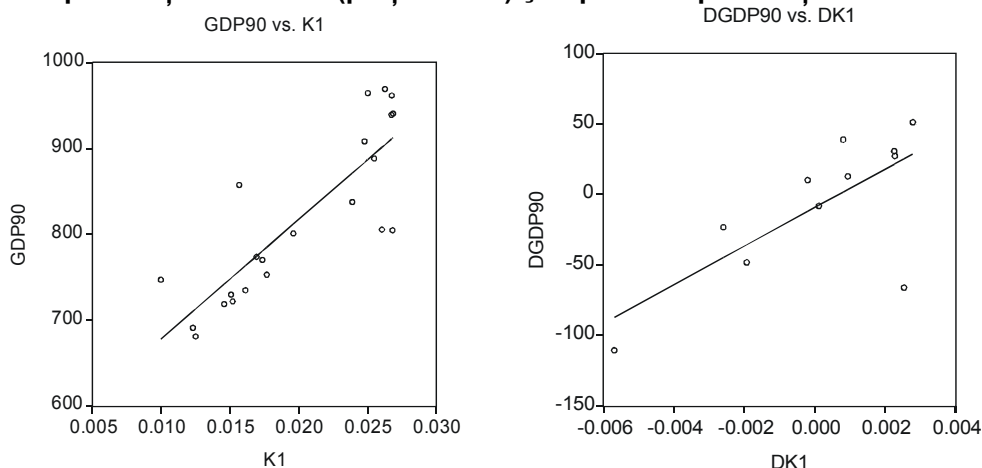
- PIB-ul, în termeni nominali și reali;
- raportul capital la forța de muncă (înzestrarea tehnică);
- inflația, exprimată prin indicii prețurilor de consum și deflatorul PIB;
- veniturile, cheltuielile și deficitul bugetar (relativ la bugetul general consolidat);
- variabile de politică bugetară care privesc veniturile:
 - taxele totale;
 - taxele directe (pe profit, pe salarii și venit, contribuția socială, alte taxe);
 - taxele indirecte (accize, taxe pe petrol, TVA, taxe vamale, alte taxe);
- variabile de politică bugetară care privesc cheltuielile:
 - transferurile economice;
 - transferurile sociale;
 - contribuția la bugetul UE, începând din 2007, considerat anul aderării;
 - alte cheltuieli (între care se vor evidenția, la un moment dat, cheltuielile pentru depistarea economiei informale).

2.2. Principalele evoluții și dependențe

2.2.1. Output-ul real

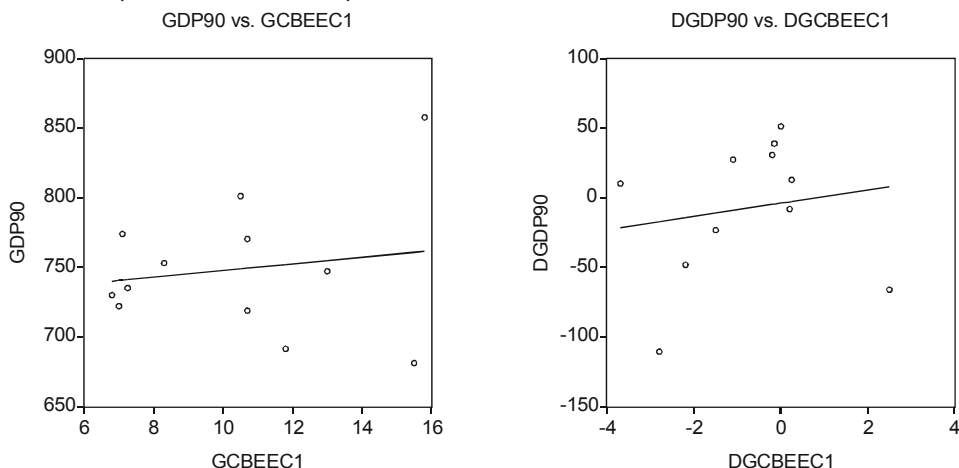
Modelarea output-ului în termeni reali (pentru a elimina efectele inflației), s-a făcut ținând seama de nivelul înzestrării tehnice (raportul capital la forța de muncă), al transferurilor economice și sociale și de nivelul fiscalității. Ținând seama de faptul că fondurile nerambursabile provenite de la Uniunea Europeană sunt utilizate în proiecte investiționale, am apreciat contribuția acestora (raportată la forța de muncă) la creșterea PIB-ului ca fiind similară celei aduse de nivelul înzestrării tehnice. Reprezentând principalul indicator al creșterii economice, PIB-ul joacă un rol important în model. Prezentăm mai jos principalele dependențe luate în considerare în model; menționăm aici că litera “d” pusă în fața unei variabile indică faptul că s-a lucrat cu diferențele de ordinul 1 ale variabilei respective.

Dependența dintre PIB (prețuri 1990) și raportul capital/forță de muncă

Există, conform teoriei, o relație pozitivă între creșterea economică și înzestrarea tehnică, iar viteza de creștere a PIB-ului crește în raport cu viteza de creștere a variabilei k_1 . Incompleta implementare a reformei economice, ca și ambiguitățile dreptului de proprietate și instabilitatea mediului economic au afectat stabilitatea macroeconomică. Există un volum însemnat de capacități de producție utilizate neeficient sau scoase din circuitul productiv, totuși relația clasică dintre înzestrarea tehnică (fonduri fixe în prețuri constante 1990 raportat la populația ocupată) poate fi pusă în evidență.

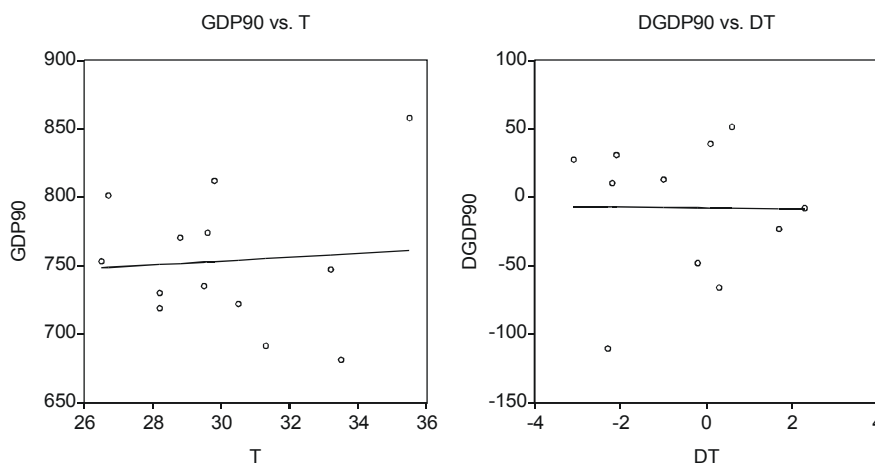
Dependența dintre PIB (prețuri 1990) și transferurile economice (% din PIB)

Conform teoriei, există o relație pozitivă între creșterea economică și sprijinul de la buget acordat sub formă de investiții publice, precum și subvenții directe către firme. Mai mult, viteza de creștere a PIB-ului crește în raport cu viteza de creștere a variabilei T_e . În ambele relații creșterea este modestă, dar ea

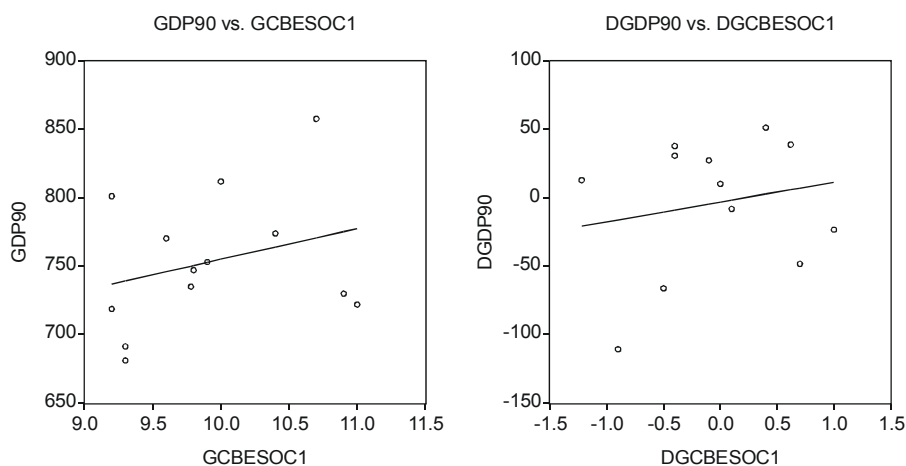
influențează în mod pozitiv dezvoltarea economică. Și această relație apare în ecuațiile modelului.

Dependența dintre PIB (prețuri 1990) și taxele totale (% din PIB)

Există o relație pozitivă între PIB și taxele totale; practic, viteza de creștere a PIB-ului a rămas constantă în raport cu viteza de creștere a taxelor totale. Există, însă o mare diferențiere pe componentele taxelor totale. Fiscalitatea ridicată crește costurile forței de muncă și reduce capacitatea de economisire a agenților economici, ceea ce determină un grad ridicat de subcapitalizare a economiei, precum și creșterea economiei subterane. Prevederile noului cod fiscal ar putea reduce o parte dintre aceste costuri, cu efecte pozitive în ambele sensuri.

Dependența dintre PIB (prețuri 1990) și transferurile sociale (% din PIB)

Componenta socială joacă un rol important în dezvoltarea economică. Are loc o creștere a PIB-ului atât în raport cu transferurile sociale, cât și cu viteza de creștere a acestora.

2.2.2. Dependentele dintre veniturile BGC și componentele taxelor

În faza anterioară am analizat dependențele dintre *veniturile* bugetului general consolidat și *diferitele componente ale taxelor* directe și indirecte care furnizează aceste venituri. Cu precizarea că analiza s-a axat pe studierea comportamentului curbei Laffer și nu pe construirea unei asemenea curbe, și că nu am abordat decât tangențial problema cauzelor care determină scăderea ritmului de creștere în termeni reali a veniturilor la buget, (respectiv evoluția bazei de impozitare, deci a pieței muncii și a migrației către activitățile informale, a fenomenelor de evaziune fiscală sau a altor fenomene ale economiei subterane), concluziile sunt interesante:

În ceea ce privește taxele totale: există o creștere a veniturilor o dată cu creșterea nivelului taxelor, simultan cu o creștere a vitezei de variație a veniturilor în raport cu viteza de variație a taxelor; prin urmare, se poate trage concluzia că, în perioada analizată, o creștere a taxelor a dus la o creștere veniturilor. Cu alte cuvinte, ne aflăm pe panta de creștere a curbei Laffer (anexa nr.1).

Dacă analizăm taxele directe, găsim că veniturile bugetului general consolidat cresc o dată cu creșterea nivelului taxelor directe, în timp ce viteza de variație a veniturilor în raport cu viteza de variație a taxelor directe scade; prin urmare, se poate trage concluzia că o creștere a taxelor directe a dus la o creștere din ce în ce mai mică a veniturilor. Cu alte cuvinte, ne aflăm pe partea de creștere staționară a curbei Laffer, aproape de maxim. Dincolo de maxim, orice creștere a ratei de taxare antrenează o scădere a veniturilor, ca urmare a scăderii bazei de impozitare prin migrarea către zona informală a economiei (anexa nr. 2). Cât privește componentele taxelor directe:

- **Taxele pe profit** din punct de vedere statistic, se situează numai pe panta crescătoare a curbei Laffer: o creștere a acestora a dus, în perioada analizată, la o creștere a veniturilor bugetare (anexa nr. 3);
- **Taxele pe salarii și alte taxe directe** sunt în zona staționară a curbei, cu un comportament diferențiat în ceea ce privește viteza de creștere (anexa nr. 4);
- **Contribuțiile sociale** au intrat evident în zona descrescătoare, în sensul că o creștere a acestora a dus la o scădere a veniturilor. Explicația cea mai simplă a fenomenului este scăderea bazei de impozitare datorată scăderii numărului de salariați, mai rapidă decât creșterea taxelor (anexa nr. 5);
- Analizată din punctul de vedere al veniturilor populației, fiscalitatea – reprezentată prin impozitul pe salarii și venitul global, plus contribuțiile sociale – se situează pe panta negativă a unei curbe Laffer: atât variația venitului bugetar în raport cu taxele analizate, cât și viteza de variație a acestuia indică dependențe puternic negative (anexa nr. 7). Fenomenul se referă clar la populația ocupată înregistrată și explicația se găsește în creșterea șomajului și a economiei informale (munca la negru).

Recentele propuneri din Codul Fiscal, duc la o scădere a fiscalității la nivelul populației, ceea ce va duce la o scădere a veniturilor la buget. În condițiile în care Ministerul de Finanțe dă asigurări că nivelul total al taxelor nu va suferi modificări,

deci deficitul bugetar se va încadra în limitele cerute prin criteriile de aderare, numai modelul care ia în considerare interacțiunea dintre sectorul formal și cel informal poate oferi o măsură a efectelor pe care această le are asupra economiei. În condițiile în care nici măsurile suplimentare de colectare a taxelor, nici creșterea altor taxe nu acoperă deficitul creat de această măsură, trebuie să ținem seama de faptul că suma evaluată de Ministerul de Finanțe ca reprezentând costul acestei măsuri reprezintă totuși circa 1% din veniturile bugetului general consolidat. În capitolul următor prezentăm simularea unui asemenea scenariu.

În legătură cu taxele indirecte, analiza indică faptul că veniturile la bugetul general consolidat scad dacă taxele indirecte cresc, iar viteza de scădere a veniturilor este tot mai mică în raport cu viteza de creștere a taxelor indirecte. Deși ne aflăm pe panta negativă a curbei Laffer, această pantă nu este abruptă, scăderea fiind atenuată în raport cu variația taxelor indirecte (anexa nr. 8).

Componentele taxelor indirecte:

- Spre deosebire de taxele directe totale, care se situează în zona strict crescătoare a curbei, cu puternice diferențieri pe componente, taxele indirecte se situează în zona descrescătoare a curbei, în apropierea maximumului, cu diferențieri mai reduse între componente.
- Din punct de vedere statistic, numai accizele și taxele pe petrol se situează pe panta crescătoare a curbei Laffer: o creștere a acestora a dus, în perioada analizată, la o creștere a veniturilor bugetare (anexa nr. 9).
- **Taxele vamale și alte taxe** sunt în zona staționară a curbei, cu un comportament diferențiat în ceea ce privește viteza de creștere (anexele nr. 10,11).
- **Taxa pe valoarea adăugată** a intrat evident în zona descrescătoare, în sensul că o creștere a acesteia a dus la o scădere a veniturilor (anexa nr. 12). Explicația cea mai simplă a fenomenului este scăderea bazei de impozitare datorită scăderii numărului de agenți economici care lucrează în zona formală a economiei; cu alte cuvinte a creșterii fenomenelor evazioniste.

2.2.3. Alte evoluții și dependențe privind variabilele exogene

Variabilele exogene (anexa nr. 13) joacă un rol important în construirea scenariilor întrucât ele reprezintă de fapt variabilele de politică economică asupra cărora poate acționa autoritatea decizională. În acest model ipotezele de lucru pentru variabilele exogene se referă la: înzestrarea tehnică; transferurile economice directe de la buget, transferurile sociale; ponderea taxelor pe fondul de salarii; rata medie de impozitare; deficitul bugetar; inflația; fondurile primite de la Uniunea Europeană sunt luate în considerare, începând din 2001, cu o rată de profitabilitate similară cu a investițiilor.

3. SIMULĂRI DE SCENARII PRIVIND VARIABILELE DE POLITICĂ BUGETARĂ

3.1. Scenariul de referință

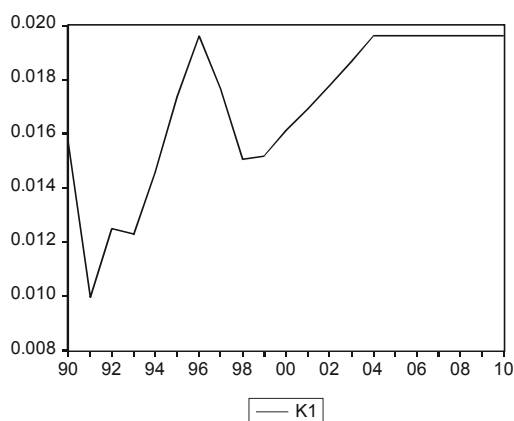
Cu ajutorul modelului elaborat în faza anterioară, (anexa nr. 14) vom face simulări ale activității economice, pe baza ipotezelor cu privire la dinamica nivelurilor variabilelor exogene pentru următorii zece ani. În faza anterioară am prezentat un scenariu de referință ale cărui rezultate prezentau, pe de o parte, creșterea economică datorată fondurilor nerambursabile primite de la Uniunea Europeană, iar pe de altă parte, mărirea contribuției la bugetul Uniunii, pe care o poate susține economia românească în condițiile formulate prin ipoteze (circa 1.2% din PIB). Un al doilea scenariu lua în considerare o creștere a taxelor totale cu 1% în 2004, lăsând nivelul constant în anii următori. Întrucât ipotezele în care a fost construit scenariul de referință sunt o prelungire naturală a evoluțiilor variabilelor exogene (v. anexa nr. 13), în simulările care urmează, pentru comparații, ne vom referi la acest scenariu.

3.1.1. Ipotezele scenariului de referință

Ipotezele scenariului de referință cu privire la variabilele exogene au fost prezentate în faza anterioară și sunt următoarele:

1. Înzestrarea tehnică (raportul capital la forța de muncă). Considerăm că raportul va crește cu 5% pe an până în 2004, după care va rămâne constant la valoarea anului 2004;

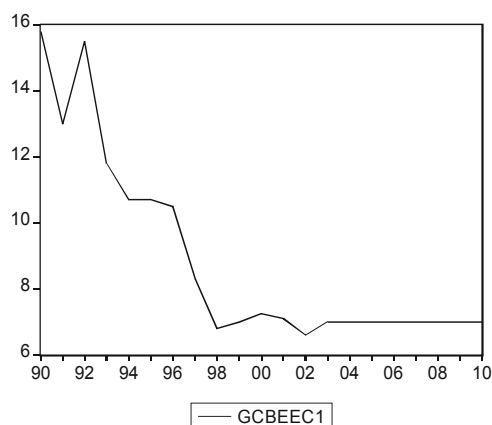
Ipoteza privind înzestrarea tehnică în scenariul de referință

2. Transferurile economice, ca procent din PIB cuprind: cheltuielile pentru locuințe și amenajări comunitare, cheltuielile pentru protecția mediului, pentru

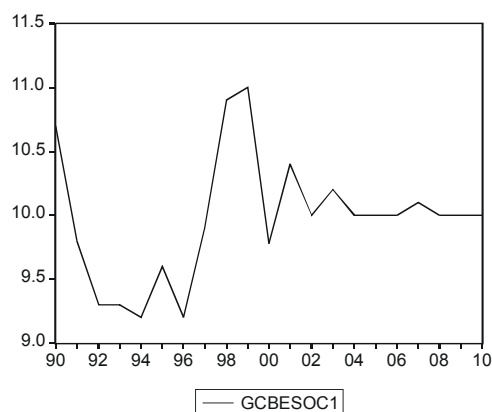
industrie, agricultură și silvicultură, pentru transporturi și comunicații, alte cheltuieli economice. Considerăm că transferurile economice vor crește în comparație cu nivelul anului 2002 și vor rămâne constante la 7%;

Ipoteza privind transferurile economice în scenariul de referință

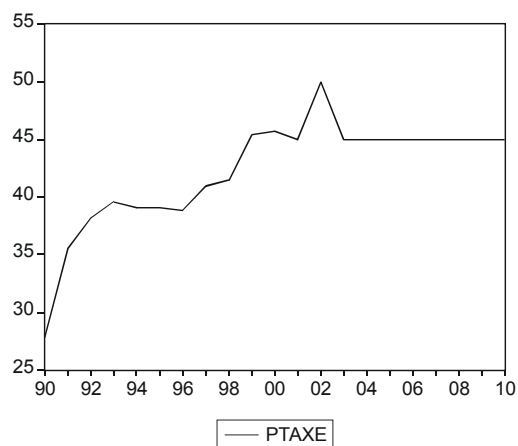
3. Transferurile sociale, ca procent din PIB cuprind: cheltuielile de protecție socială, alocații pentru copii, pensii și alte cheltuieli sociale. Pe baza dinamicii din ultimii zece ani, am considerat că transferurile sociale urmează un ciclu politic aplatizat. Prin urmare, le-am considerat constante la 10% din PIB, cu excepția anilor preelectorali, când au o creștere cu 20% în 2003 față de 2002 și cu 10% în 2007 față de 2006;

Ipoteza privind transferurile sociale în scenariul de referință

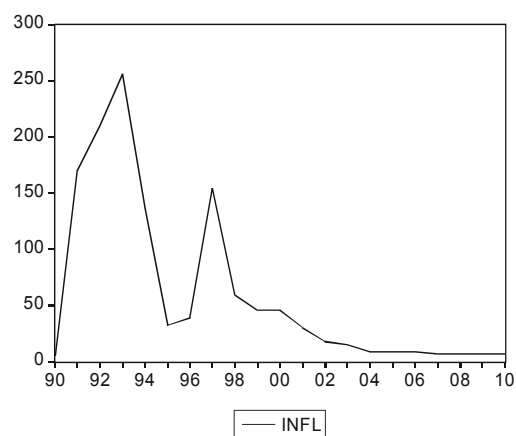
4. Raportul dintre taxele pe fondul de salarii și fondul de salarii. Acestea rămân aproximativ constante de-a lungul următorilor zece ani la o valoare medie de aproximativ 45%;

Ipoteza privind raportul dintre taxele pe fondul de salarii și fondul de salarii în scenariul de referință

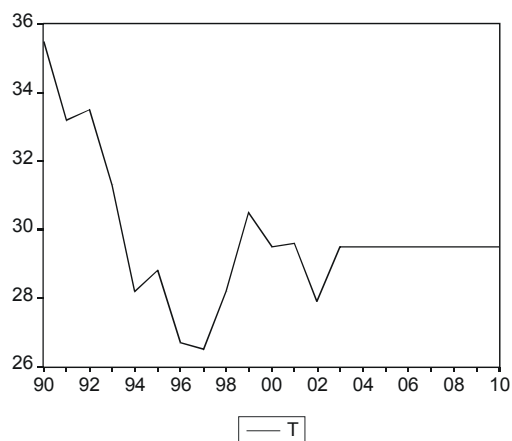
5. Indexul prețurilor de consum descrește în conformitate cu acordurile internaționale negociate de Guvernul României. Inflația a fost 17.8% în 2002, după care se reduce treptat până la valoarea de 10% în 2004, scăzând sub nivelul de două cifre după 2004;

Ipoteza privind inflația în scenariul de referință

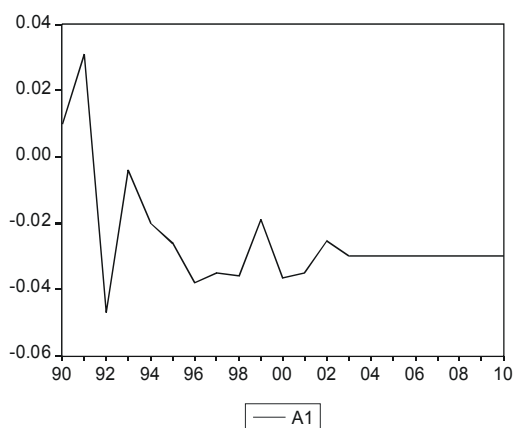
6. Rata medie de taxare, care este la ora actuală 27.9% din PIB. PIB-ul publicat conține circa 10% din activitățile informale, și un estimator al producției agricole pentru subsistență, activități care nu sunt taxate. Dacă cele două componente ar fi excluse, rata medie de taxare ar crește semnificativ. Considerăm că rata medie de taxare este stabilă în intervalul 2003-2010;

Ipoteza privind taxele totale în scenariul de referință

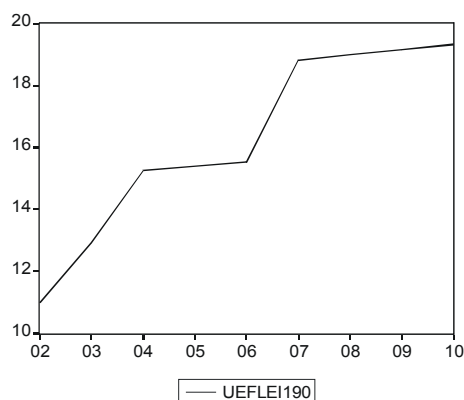
7. Deficitul bugetului consolidat, ca procent din PIB. Presupunem, conform acquis-ului comunitar, că nu depășește 3% din PIB;

Ipoteza privind deficitul bugetar în scenariul de referință

8. Fondurile primite de la UE, ca procent din PIB. Sunt introduse în model începând din 2001. Seria include fonduri pe care UE le alocă României sub diferite programe. Am presupus creșteri etapizate ale acestor fonduri în 2004 și 2007 ca urmare a realizării măsurilor programului de preaderare, în condițiile în care România asigură 30% finanțare internă. Pentru simulări am luat în considerare ipoteza că rata de profitabilitate a acestor fonduri este similară cu cea a investițiilor din ecuația PIB-ului;

Ipoteza privind fondurile nerambursabile de la UE

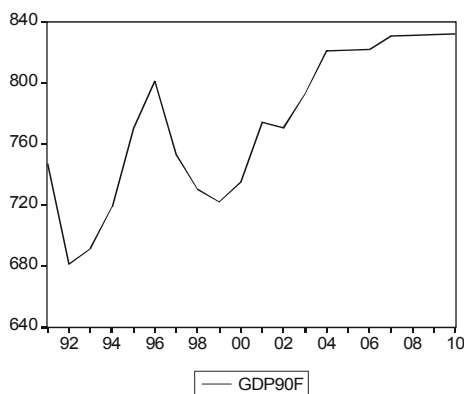

9. Cheltuielile pentru depistarea activităților economice informale. Începând cu anul 2005 se presupune că aceste cheltuieli sunt egale cu 0.1% din PIB.

3.1.2. Rezultatele scenariului de referință

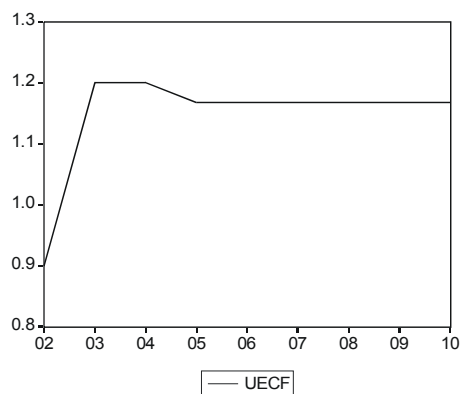
Principalele rezultate ale simulării se referă la dinamica PIB-ului până în 2010 și la nivelul contribuțiilor către bugetul UE, sustenabile din buget în condițiile menținerii deficitului bugetar sub 3% din PIB.

Dinamica PIB-ului în ipotezele scenariului de referință

PIB-ul prezintă un trend crescător în perioada de prognoză. Motivul principal este efectul pe care integrarea îl are asupra economiei, mai ales prin creșterea economică indusă de fondurile adiționale transferate de la Uniunea Europeană care acționează în model analog investițiilor, dar și prin crearea unui mediu de afaceri atractiv pentru firmele care operează legal, ca urmare a creșterii costurilor pentru depistarea activității informale.

Contribuția României către bugetul UE în scenariul de referință (% din PIB)

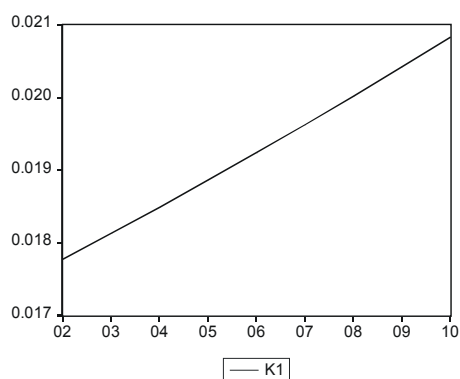

Graficul prezintă evoluția în timp a nivelului sustenabil a contribuțiilor României către bugetul UE: ca procent din PIB acest nivel rămâne sub 1.2% din PIB (la circa 1.18% din PIB după 2007).

3.2. Scenariul creșterii înzestrării tehnice

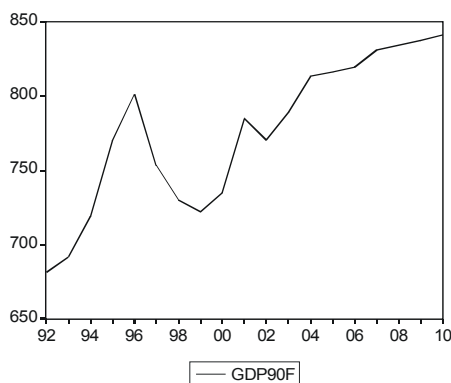
Celelalte ipoteze rămânând identice cu cele din scenariul de referință, considerăm posibilă o creștere sistematică a înzestrării tehnice (cu 2% anual începând din 2003 până în 2010) pe baza creșterii investițiilor interne și a celor externe. Între condițiile pentru creșterea investițiilor interne se numără măsurile pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, scăderea fiscalității prin scăderea impozitului pe profitul reinvestit și scăderea costurilor salariale prin aplicarea cotei unice de impozitare prevăzută în noul cod fiscal. Dezvoltarea investițiilor străine rămâne tributară stabilizării mediului de afaceri și creării unui climat favorabil atât prin definitivarea cadrului legislativ, eliminarea birocrăției și întărirea măsurilor împotriva corupției, cât și prin eliminarea ambiguităților privind drepturile de proprietate asupra patrimoniului și asupra rezultatelor activității economice.

Ipoteza privind înzestrarea tehnică

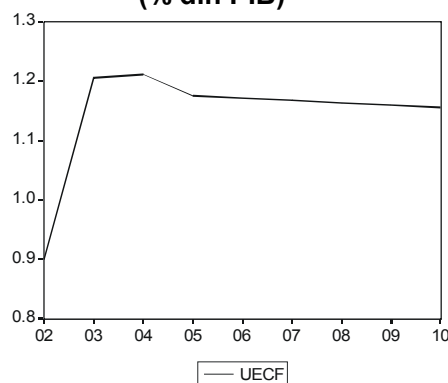

În consecință evoluția PIB-ului se modifică astfel:

Dinamica PIB-ului

Contribuția la bugetul UE (% din PIB)

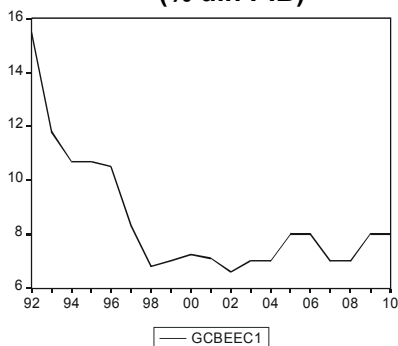

Cu un aport sporit de capital, PIB-ul este în creștere. Cum nivelul contribuției către bugetul UE depinde de cheltuielile bugetare, care, prin ipotezele făcute nu se schimbă, sumele rămân aproximativ aceleași ca în scenariul de referință, astfel încât nivelul contribuției exprimat în procente față de PIB este în ușoară scădere de la 1.21% în 2004 la 1.156% în 2010.

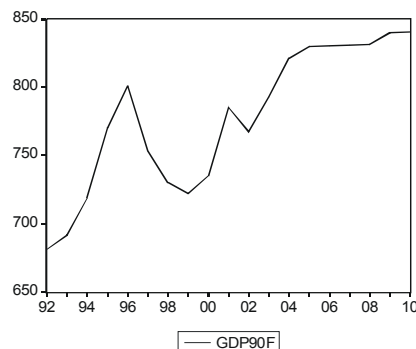
3.3. Scenariul creșterii transferurilor economice

Creșterea transferurilor economice nu este sustenabilă în anii preelectorali, când, - din motive politice - cresc transferurile sociale. De asemenea, programarea alegerilor în anul 2008 nu este foarte fericită din punct de vedere al integrării, presupusă a avea loc în 2007, deoarece implică presiuni suplimentare asupra bugetului care este și așa foarte întins. Cu excepția anilor preelectorali, când resursele disponibile scad, nivelul mediu al contribuțiilor către Comunitatea Europeană, evaluat în condițiile menținerii deficitului bugetar sub 3% din PIB, este cuprins între 1.16% și 1.17% din PIB.

Ipoteza privind transferurile economice (% din PIB)

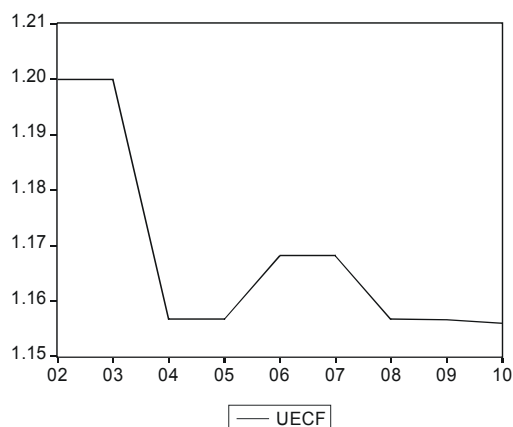

Dinamica PIB-ului

În ipoteza creșterii transferurilor economice are loc o creștere a PIB-ului în termeni reali. Transferurile economice includ cheltuielile pentru locuințe și amenajări locale, pentru protecția mediului, industrie, agricultură, transporturi și comunicații, precum și alte cheltuieli economice. În această fază a modelării, modelul nu permite evaluarea pe componente a cheltuielilor pentru transferurile economice. Pentru a realiza o dezvoltare durabilă, în condițiile în care până în prezent nu s-a acordat o atenție deosebită cheltuielilor pentru *protecția mediului*, ar fi timpul să se reconsidere în mod serios această latură a activității economice atât în industrie, agricultură, cât și în transporturi.

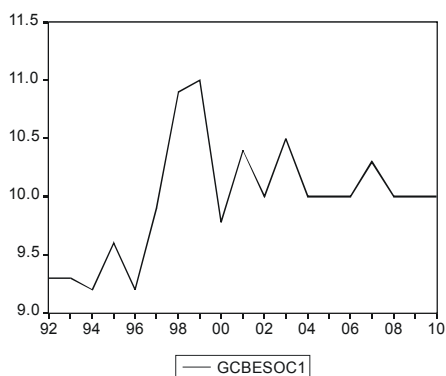
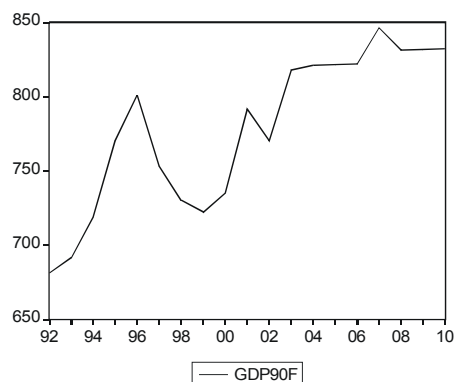
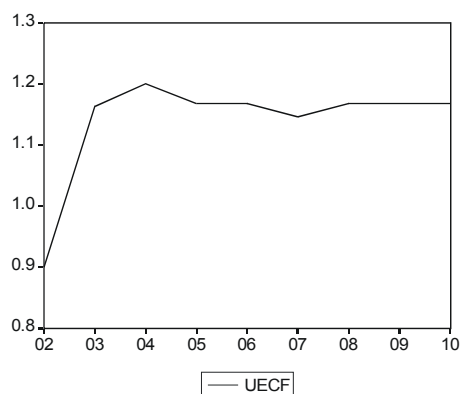
Contribuția la bugetul UE (% din PIB)

Din cauza restricției deficitului bugetar, (sub 3% din PIB) nivelul sustenabil al contribuției la bugetul UE scade în perioadele în care cresc transferurile economice, menținându-se totuși, peste 1.15% din PIB.

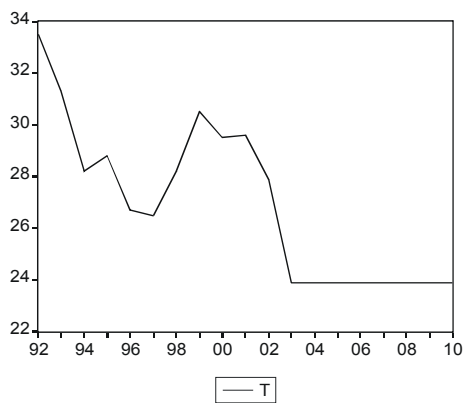
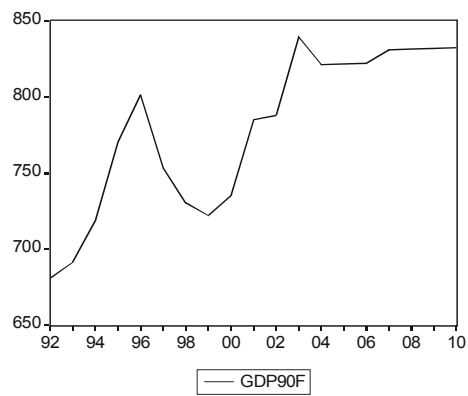
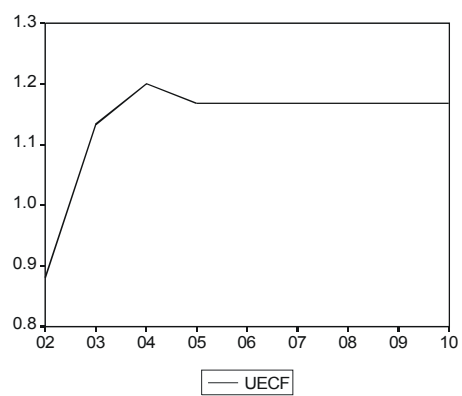
3.4. Scenariul creșterii transferurilor sociale

După cum am menționat deja, transferurile sociale urmează un ciclu electoral aplatizat; în scenariul de referință am considerat că transferurile sociale cresc în anii preelectorali astfel: cu 20% în 2003 față de 2002, și cu 10% în 2007 față de 2006. Vom lua în considerare creșteri mai mari: cu 50% în 2003 față de 2002, respectiv cu 30% în 2007 față de 2006. Deși creșterile sunt relativ ne semnificative, au un efect important din punct de vedere al fondurilor disponibile, în cazul în care se dorește menținerea cheltuielilor în limita deficitului agreat. Limita inferioară a sustenabilității contribuțiilor la bugetul UE scade la 1.14% din PIB.

Ipoteza privind transferurile sociale**Dinamica PIB-ului****Contribuția la bugetul UE (% din PIB)**

3.5. Scenariul scăderii fiscalității

Scăderea ratei de impozitare a veniturilor de natură salarială nu are nici un efect asupra contribuțiilor către UE, dacă, așa cum intenționează Ministerul de Finanțe, se va îmbunătăți modalitatea de colectare a impozitelor, astfel încât rata totală de taxare, T , să rămână stabilă. Reamintim că în model, fondurile disponibile pentru contribuțiile către UE sunt un reziduu al veniturilor bugetare după ce toate cheltuielile au fost plătite. De aceea, s-au obținut valori începând din anul 2002, deși România va începe să plătească contribuții către bugetul Uniunii cel mai probabil în 2007, dacă scenariul aderării la UE se păstrează. Vom testa ipoteza în care MF nu reușește să îmbunătățească ritmul colectării taxelor și rata medie de taxare scade corespunzător. În acest caz șocul se resimte în 2003, iar nivelul sustenabil al contribuției se menține la circa 1.16% din PIB.

Ipoteza privind scăderea fiscalității**Dinamica PIB-ului****Contribuția la bugetul UE (% din PIB)**

4. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele simulării sunt foarte clare:

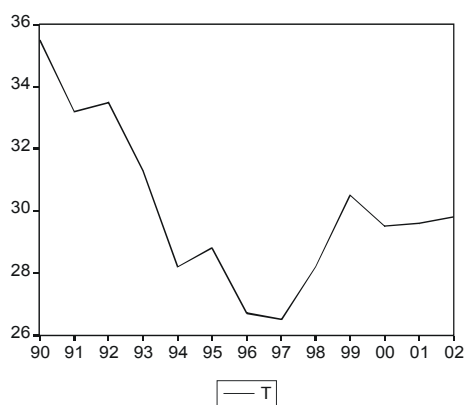
- Integrarea europeană are un efect benefic asupra tuturor sectoarelor economiei țării candidate, contribuind și la scăderea ponderii sectorului informal.
- Aderarea la structurile europene contribuie la creșterea PIB-ului mai ales datorită resurselor adiționale care vor fi canalizate către economia formală, contribuind în același timp la descreșterea economiei informale prin crearea unui mediu de afaceri mai atrăgător.
- Menținerea sub control a inflației și a deficitului bugetar este în măsură să îmbunătățească rezultatele economice globale.
- Scăderea ratei de taxare duce, de asemenea, la creștere economică și la scăderea activităților informale din economie.
- Creșterea înzestrării tehnice prin încurajarea și susținerea investițiilor are un efect mai puternic dacă aceasta se face în ritm anual susținut și nu prin eforturi punctuale.
- Atât transferurile economice, cât și transferurile sociale au efecte benefice asupra creșterii economice, atât timp cât se mențin în limitele deficitului bugetar agreeat prin adoptarea acquis-ului comunitar.
- S-a calculat nivelul contribuțiilor la bugetul UE care este sustenabil pentru economia românească, în cazul în care nu apar modificări importante în variabilele exogene, în comparație cu anul 2002. Simulările efectuate indică un nivel al contribuțiilor cuprins între 1.13% și 1.2% din PIB. Această cifră este bineînțeles, foarte sensibilă la ipotezele legate de nivelul celorlalte cheltuieli. Concluzia care se impune este că în absența unor modificări în politicile macroeconomice și structurale ale Guvernului, în mod special privind transferurile economice și sociale, orice contribuții mai mari nu sunt sustenabile pe termen lung.

Reamintim că ipotezele de lucru pentru variabilele exogene se referă la: înzestrarea tehnică; transferurile economice directe de la buget; transferurile sociale; ponderea taxelor pe fondul de salarii; rata medie de impozitare; conform criteriilor de aderare deficitul bugetar nu depășește 3% din PIB, iar inflația scade sub două cifre începând din 2004; fondurile primite de la Uniunea Europeană sunt luate în considerare, începând din 2001, cu o rată de profitabilitate similară cu a investițiilor.

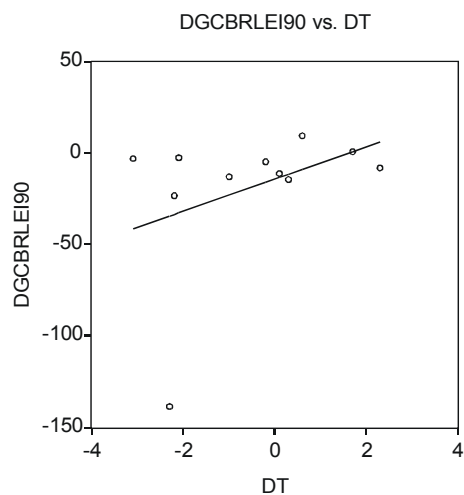
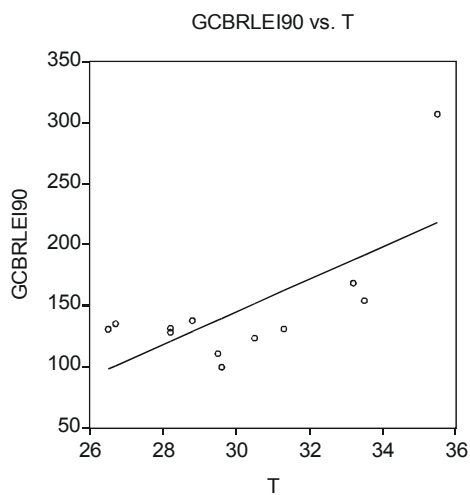
Anexe

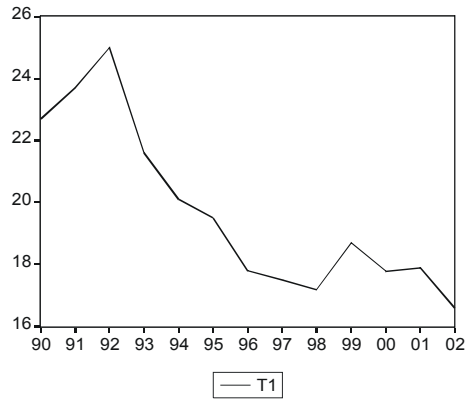
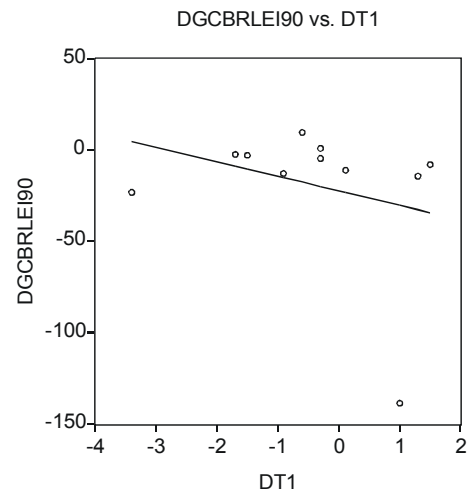
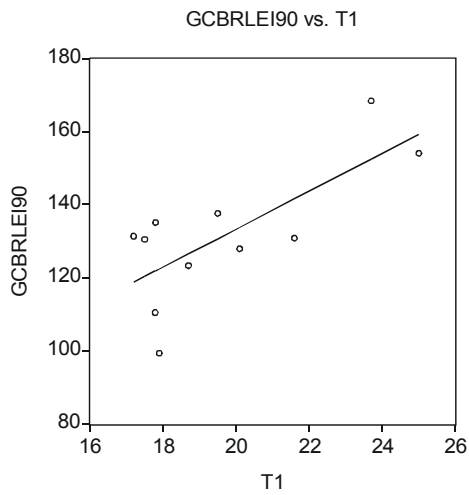
Anexa nr. 1

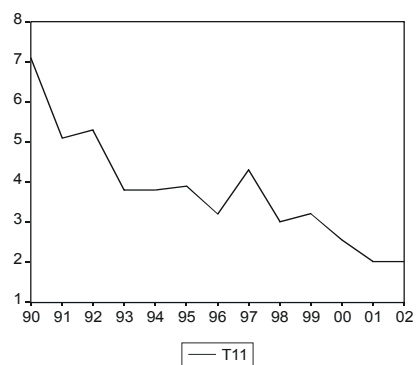
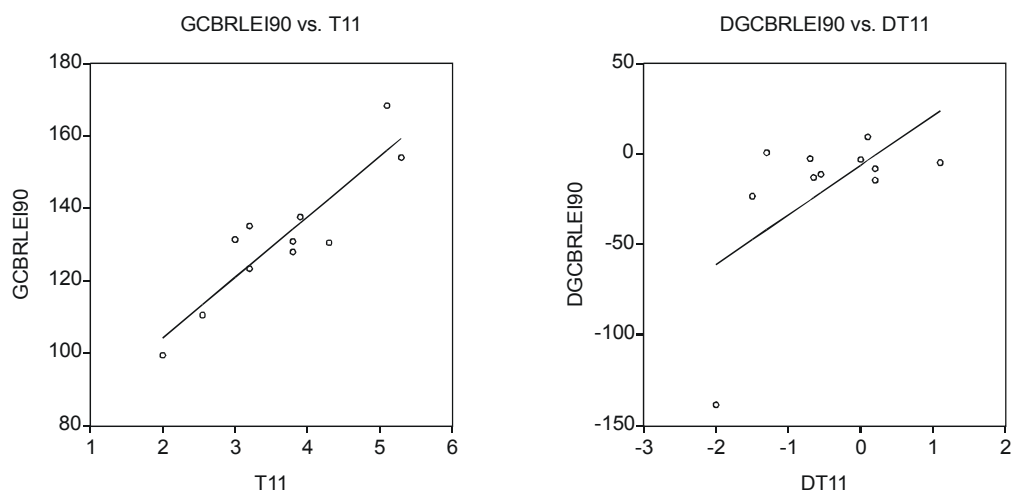
Evoluția taxelor totale (% din PIB)

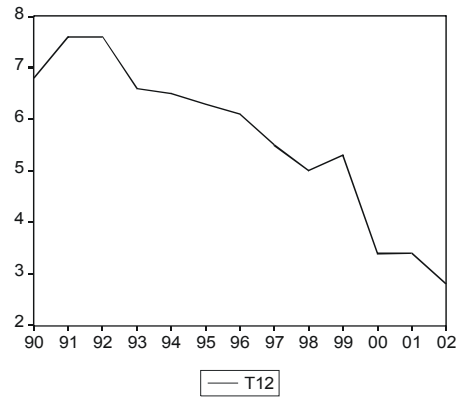
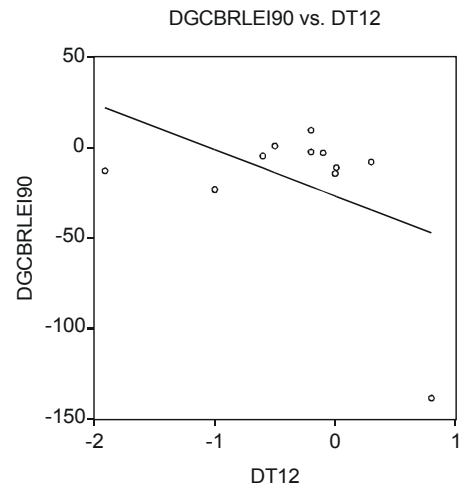
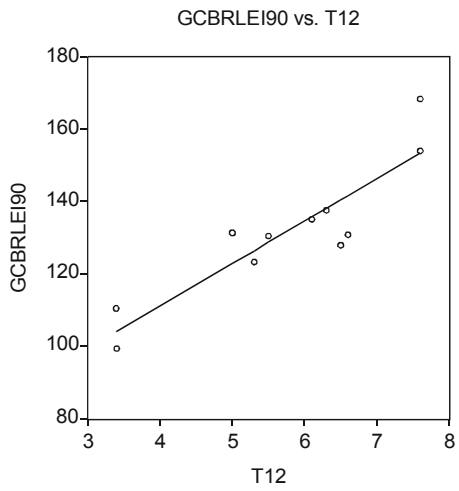

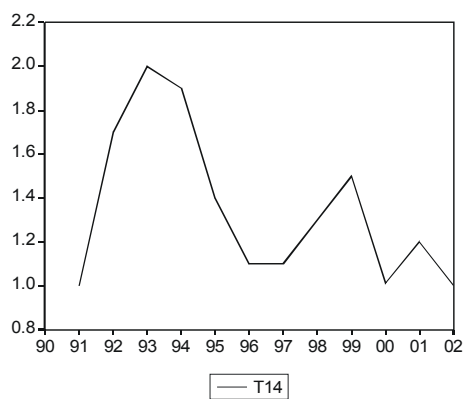
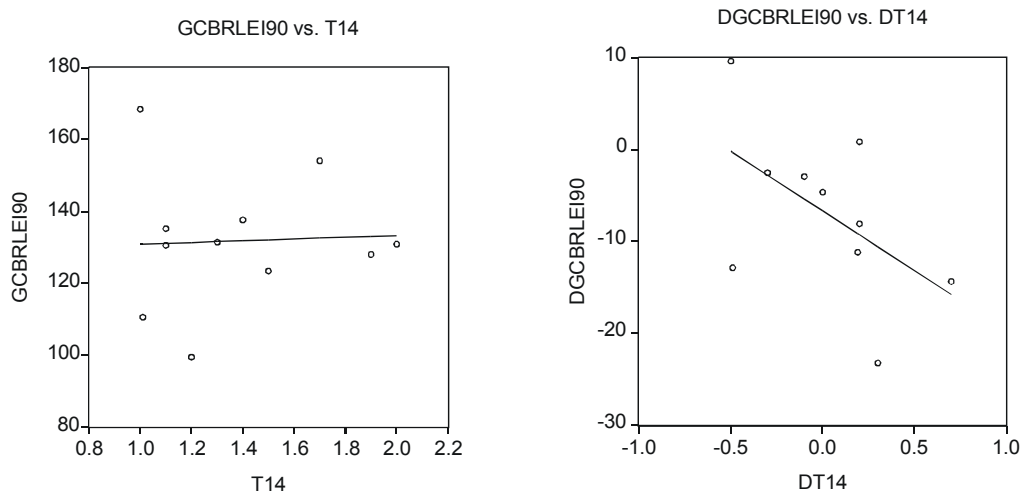
Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele totale (% din PIB)

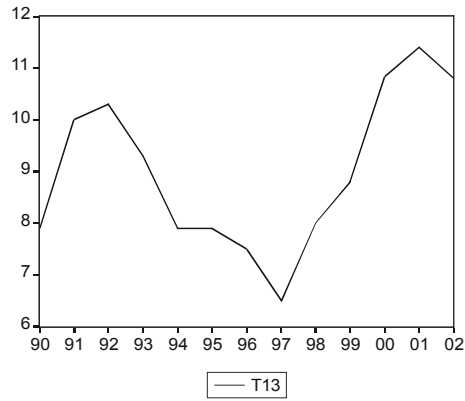
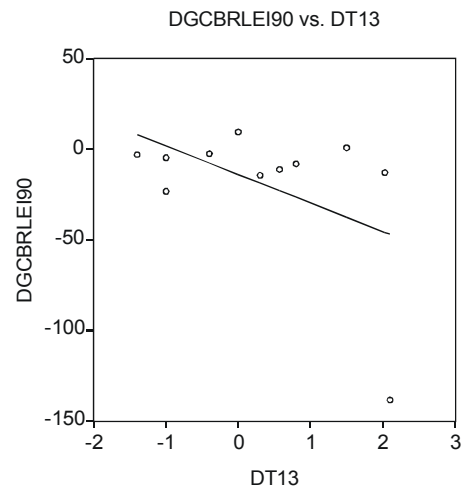
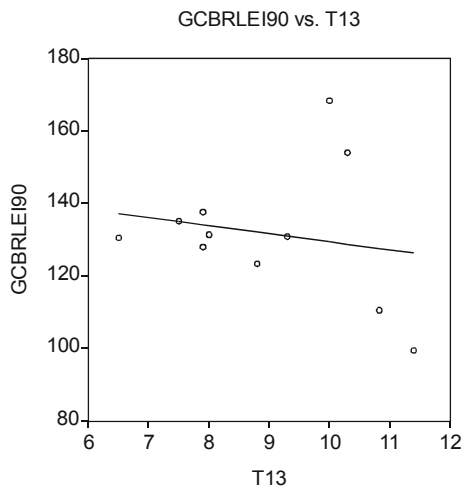

Evoluția taxelor directe (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele directe (% din PIB)**

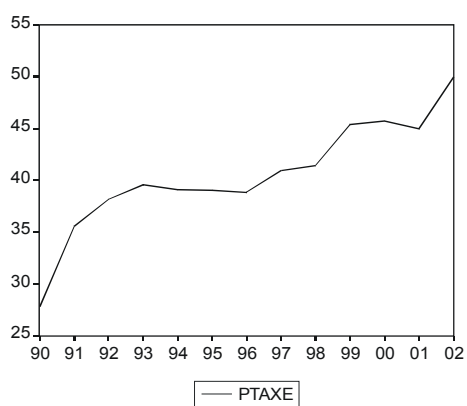
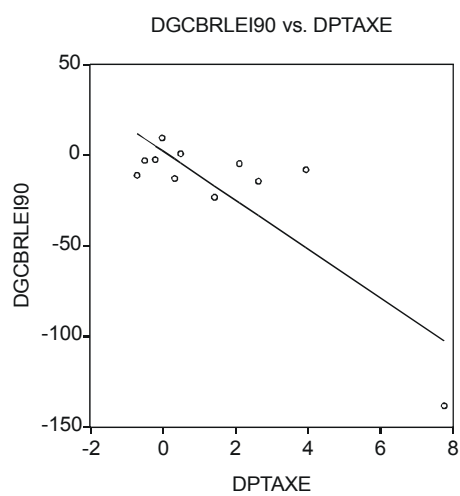
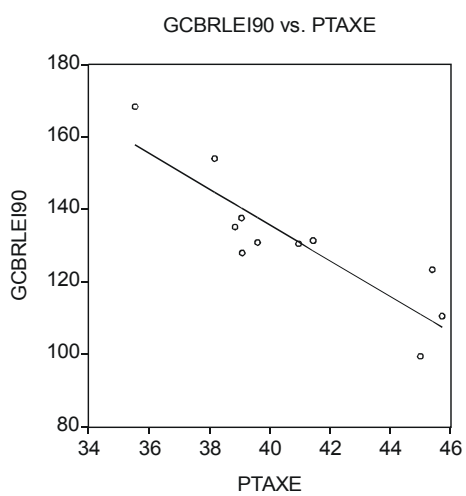
Evoluția taxelor pe profit (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele pe profit (% din PIB)**

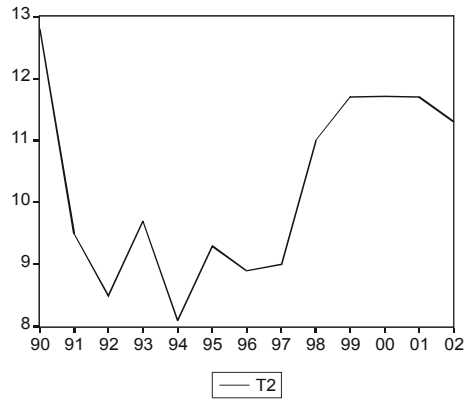
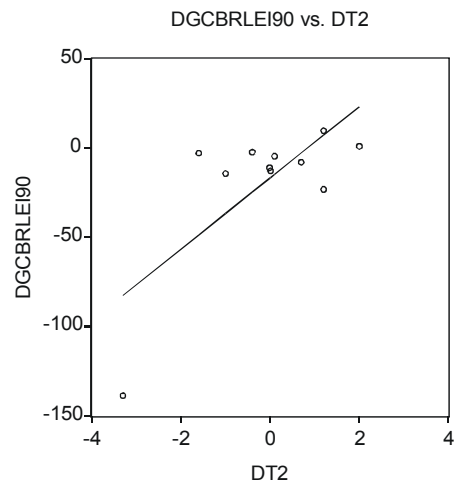
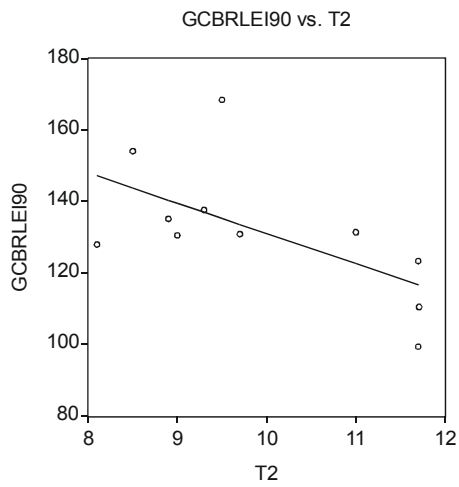
Evoluția taxelor pe salarii și pe venit (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele pe salarii și venit (% din PIB)**

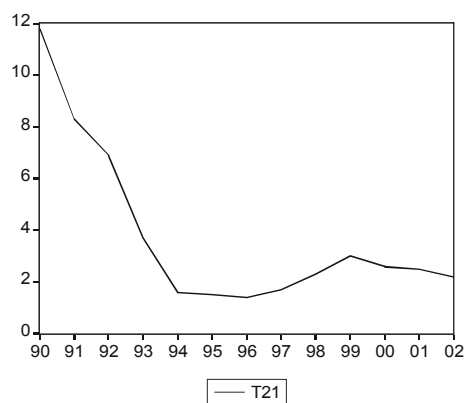
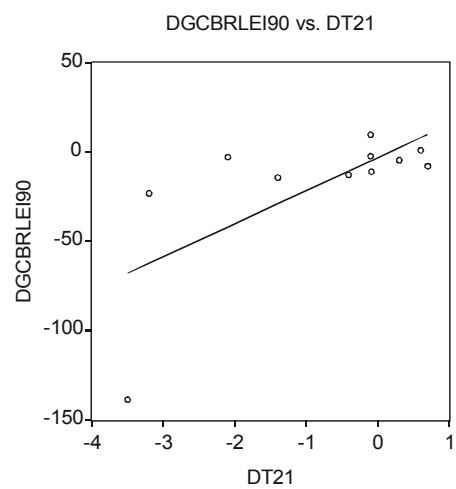
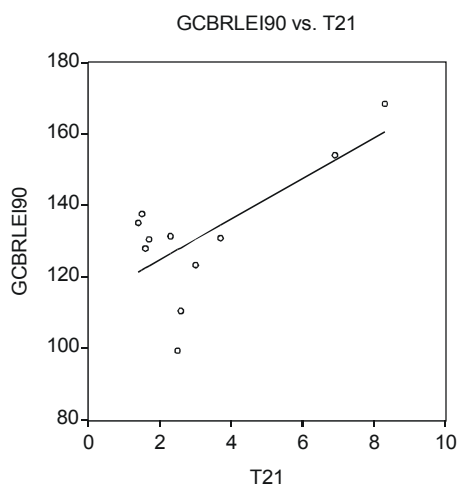
Evoluția altor taxe directe (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și alte taxe (% din PIB)**

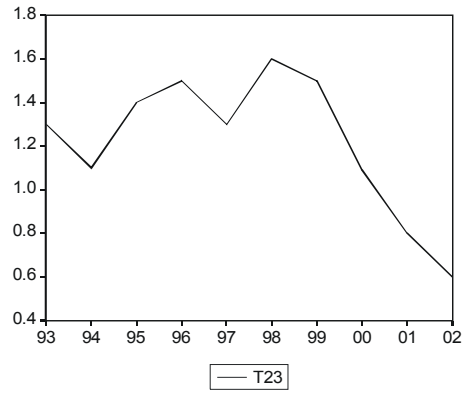
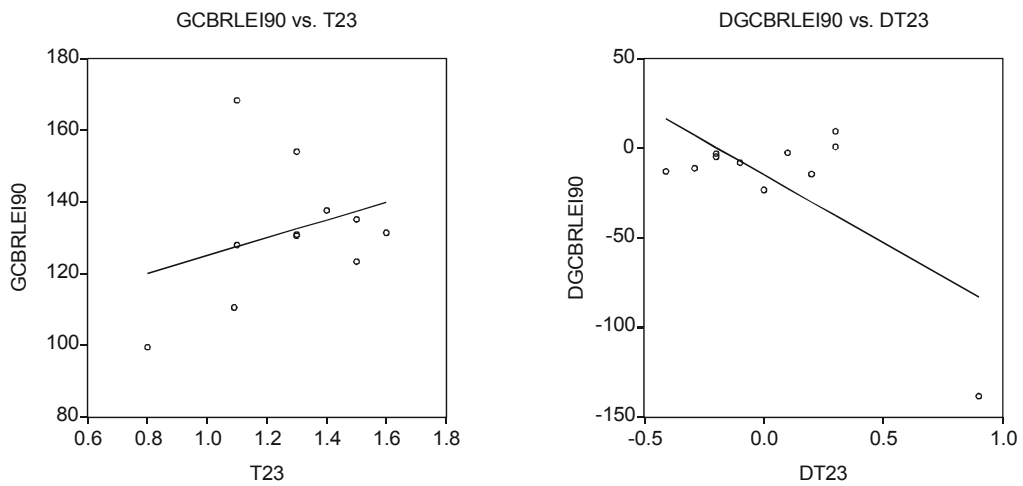
Evoluția contribuțiilor sociale (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și contribuția socială (% din PIB)**

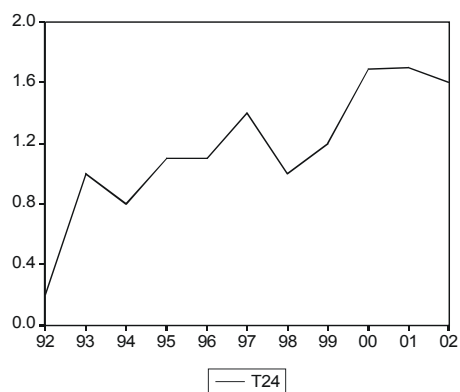
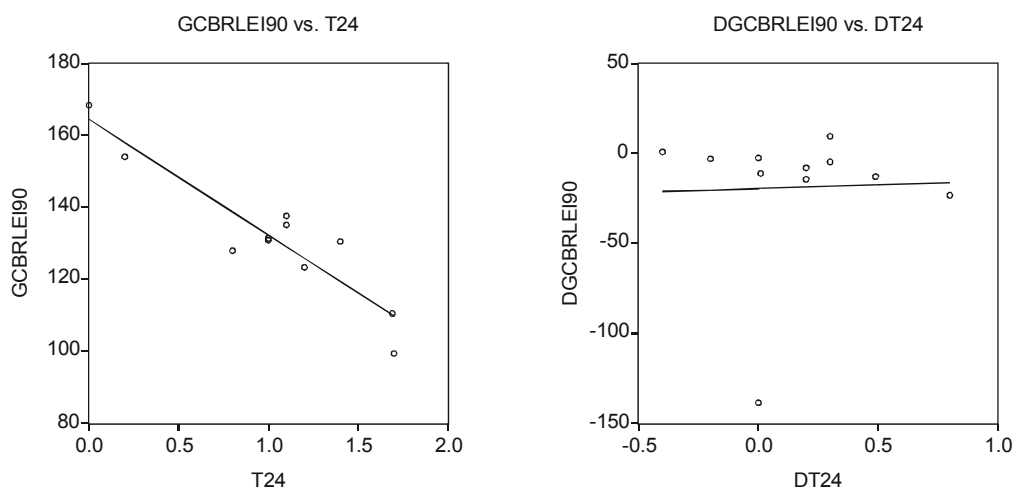
Anexa nr. 7

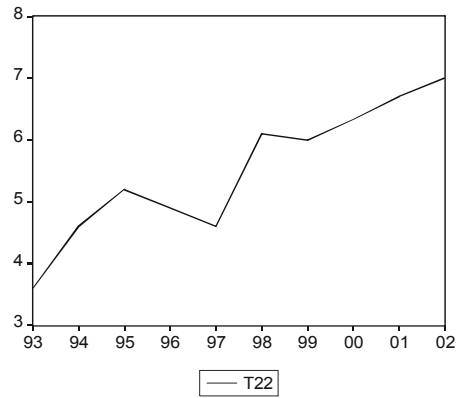
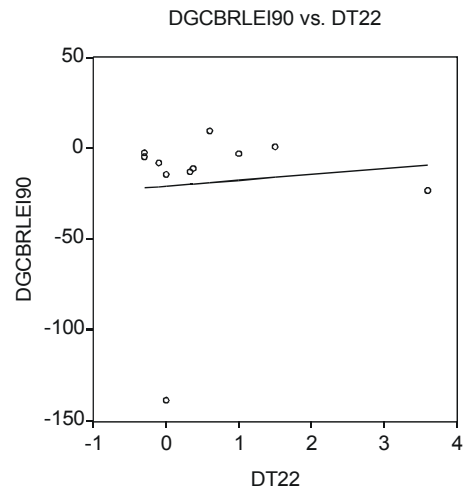
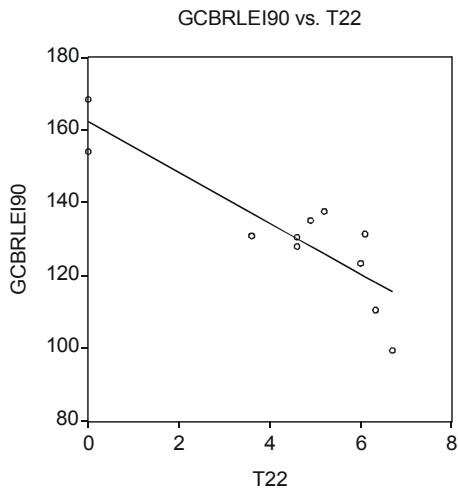
**Evoluția impozitelor + a contribuțiilor sociale
(% din salariul mediu brut pe economie)****Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali
și impozite + contribuții sociale (% din salariul mediu brut pe economie)**

Evoluția taxelor indirecte (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele indirecte (% din PIB)**

Evoluția accizelor (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și accize (% din PIB)**

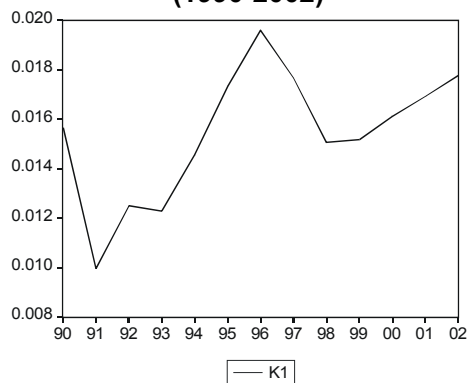
Evoluția taxelor vamale (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și taxele vamale (% din PIB)**

Evoluția altor taxe indirecte**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și alte taxe indirecte (% din PIB)**

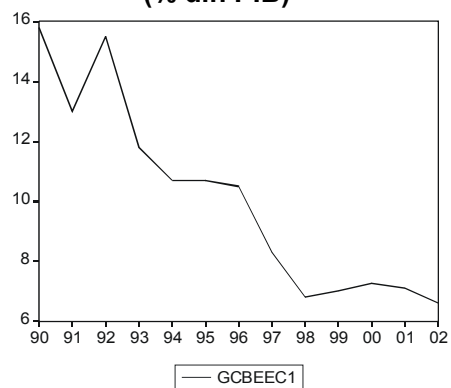
Evoluția taxei pe valoarea adăugată (% din PIB)**Dependența dintre veniturile BGC în termeni reali și TVA (% din PIB)**

Anexa nr. 13

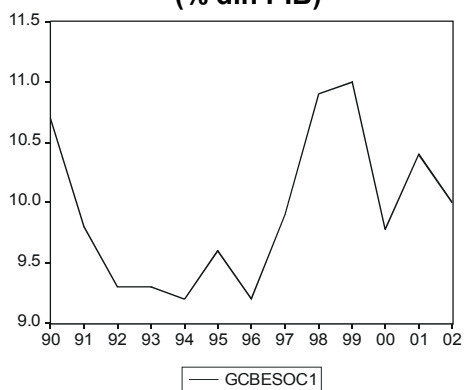
**Evoluția înzestrării tehnice
(1990-2002)**

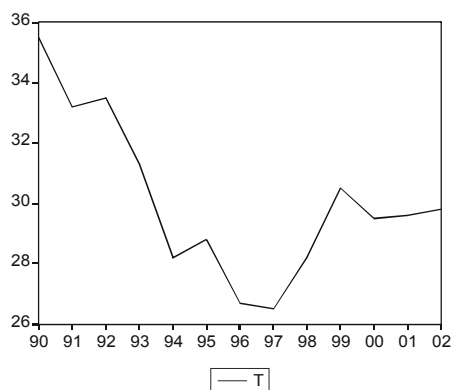
**Evoluția transferurilor economice
(% din PIB)**

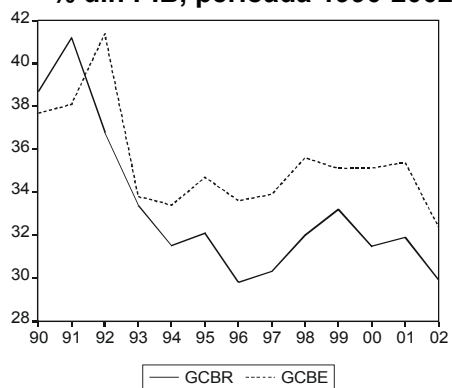
**Evoluția transferurilor sociale
(% din PIB)**

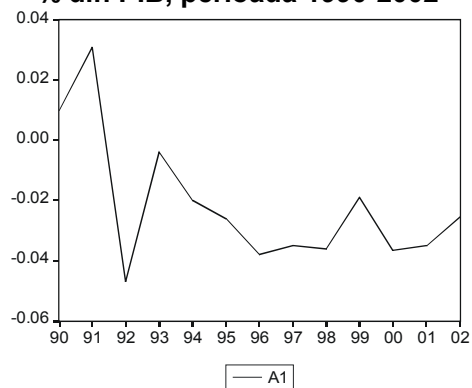
Evoluția taxelor totale (% din PIB)

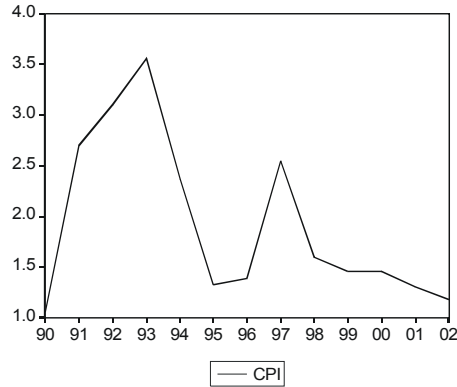
**Evoluția veniturilor și cheltuielilor
bugetului general consolidat,
% din PIB, perioada 1990-2002**

**Evoluția deficitului bugetului
general consolidat,
% din PIB, perioada 1990-2002**

Evoluția inflației (față de anul precedent)

Anexa nr. 14

Considerăm că PIB-ul este produs după o funcție de producție Cobb Douglas, care depinde de raportul capital la forța de muncă (k). Alte variabile de interes incluse - ținând seama de prezentarea de până acum - sunt rata medie de taxare (T), transferurile de la UE (UEF) și transferurile economice (T_e) de la bugetul de stat.

$$Q = a_1 k^{a_2} T^{a_3} (UEF)^{a_4} C_i^{a_5} (T_e)^{a_6}$$

Variabila taxe (T) care intră în ecuația PIB-ului este aceeași cu cea care apare în ecuația veniturilor bugetare (un nivel agregat de taxare care cuprinde toate tipurile de taxe din economie, atât taxe directe, cât și taxe indirecte).

Formula de mai sus indică efectul ratei de taxare asupra nivelului economiei. O modificare în rata de taxare va rezulta în mutarea activităților și a forței de muncă din sectorul formal în cel informal, sau invers, sensul mutării depinzând de sensul în care se modifică rata de taxare (o creștere sau o scădere). Fondurile de la UE contribuie la creșterea PIB-ului printr-o combinație de factori care acționează în aceeași direcție. În primul rând, direct, deoarece fondurile adiționale investite duc la creșterea stocului de capital, deci a producției. În al doilea rând, indirect, printr-o migrație a activităților informale spre sectorul formal, deoarece crește atractivitatea mediului formal, pentru a satisface criteriile impuse de participarea la competiția pentru fondurile UE. Ultima variabilă, transferurile economice, influențează pozitiv dezvoltarea economiei din motive similare cu acelea legate de fondurile UE. Efectele marginale sunt prezentate mai jos:

$$\frac{\partial Q}{\partial k} = a_1 \cdot a_2 \cdot k^{a_2-1} \cdot T^{a_3} \cdot (UEF)^{a_4} \cdot C_i^{a_5} \cdot (T_e)^{a_6} = a_2 \cdot Q / k$$

$$\frac{\partial Q}{\partial T} = a_3 \cdot Q / T < 0$$

$$a_3 < 0$$

$$\frac{\partial Q}{\partial (UEF)} = a_4 \cdot Q / UEF > 0$$

$$a_4 > 0$$

$$\frac{\partial Q}{\partial C_i} = a_5 \cdot Q / C_i > 0$$

$$a_5 > 0$$

$$\frac{\partial Q}{\partial T_e} = a_6 \cdot Q / T_e > 0$$

$$a_6 > 0$$

Autoritatea centrală, prin politicile fiscale, poate influența nivelul activității economice și pentru aceasta intervine în domeniul economic prin intermediul anumitor instrumente. Instrumentele de control la îndemâna Guvernului, în modelul nostru, sunt următoarele:

- nivelul mediu de taxare în economie T , definit ca procent din PIB al veniturilor din taxe;
- nivelul deficitului bugetar a definit ca procent din PIB (care este limitat prin înțelegeri internaționale și în modelul nostru este fixat la 3% din PIB);
- nivelul transferurilor către economie, controlat de e ;
- nivelul transferurilor sociale către populație s ; care, depinzând de diferite circumstanțe (ca de exemplu ciclul politic-electoral), poate fi mai mare sau mai mic.

Vom încerca o evaluare a nivelului contribuțiilor României către bugetul Uniunii Europene care este sustenabil (sau suportabil) de către economia românească. Așa cum am menționat deja, integrarea va aduce fonduri suplimentare (UEF) în economie, care vor contribui la creșterea PIB-ului sectorului formal cu ΔQ_1 . Pe de altă parte, nivelul crescut al cheltuielilor pentru depistarea economiei informale va contribui la creșterea PIB-ului cu ΔQ_2 .

În absența altor modificări în variabilele exogene, modificarea PIB-ului poate fi scrisă ca: Δ

$$\begin{aligned}\Delta Q &= \Delta Q_1 + \Delta Q_2 = \partial Q / \partial (UEF) \cdot \Delta(UEF) + \partial Q / \partial C_i \cdot \Delta C_i = \\ &= a_4 \cdot Q \cdot \Delta(UEF) / UEF + a_5 \cdot Q \cdot \Delta C_i / C_i = Q \cdot [a_4 \cdot \Delta(UEF) / UEF + a_5 \cdot \Delta C_i / C_i]\end{aligned}$$

Această modificare va contribui la ajustări în volumul veniturilor colectate, și datorită acestor creșteri, crește și valoarea absolută a deficitului acceptat. În condițiile în care nivelul taxelor rămâne constant, modificarea în veniturile bugetare și în deficit poate fi scrisă ca:

$$\begin{aligned}\Delta R &= T \cdot (\Delta Q_1 + \Delta Q_2) \\ \Delta D &= a \cdot T \cdot (\Delta Q_1 + \Delta Q_2)\end{aligned}$$

Resursele suplimentare datorate creșterii veniturilor bugetare, dar și deficitului acceptat, sunt disponibile pentru acoperirea cheltuielilor suplimentare datorită integrării:

$$UEC + C_i = \Delta R + \Delta D = T \cdot (1 + a) \cdot (\Delta Q_1 + \Delta Q_2)$$

Introducând în ecuația de mai sus expresia pentru Q se obține următoarea relație:

$$\begin{aligned}UEC &= T \cdot (1 + a) \cdot [a_4 \cdot Q \cdot \Delta(UEF) / UEF + a_5 \cdot Q \cdot \Delta C_i / C_i] - C_i = \\ &= T \cdot (1 + a) \cdot (a_4 \cdot Q + a_5 \cdot Q) - T \cdot a_5 \cdot Q = T \cdot (1 + a) \cdot a_4 \cdot Q + T \cdot a \cdot a_5 \cdot Q\end{aligned}$$

Pentru a ajunge la această expresie, am presupus că, înainte de integrarea în structurile UE, fondurile alocate de către UE țărilor candidate sunt în creștere.

Expresia pentru UEC poate fi interpretată ca valoarea maximă pe care Guvernul României își poate permite să o plătească către bugetul UE, fără a se depăși deficitul bugetar acceptat.

În această anexă am prezentat metodologia care ne permite să calculăm nivelul sustenabil al contribuțiilor către bugetul UE. În cazul în care am dispune de toate informațiile necesare, am putea să-l calculăm foarte ușor. În această etapă trebuie să facem niște ipoteze pe care să le introducem în model pentru a calcula nivelul sustenabil al contribuțiilor către bugetul UE.

Bibliografie

- Charemza, W.; Deadman D.:** *New Directions in Econometric Practice. General to Specific Modelling Cointegration and Vector Autoregression*, University of Leicester, Edward Elgar, England, 1992.
- Dobrescu Emilian:** *Macromodels of the Romanian Transition Economy*, Editura "Expert", 2000, București.
- Dobrescu Emilian:** *Transition Economy-a Weakly Structured System*, Romanian Economic Review, vol. 41, 1996.
- Păuna, C.; Păuna, B.; Scutaru, C.:** *Benefits and the Costs of EU Enlargement. Implications for the Formal and Informal Sectors in Transition – the Case of Romania -*, Romanian Journal of Economic Forecasting, No. 3-4/2002.
- Peters; E.:** *Chaos and Order in the Capital Markets. A new View of Cycles. Prices and Market Volatility*, John Wiley & Sons Inc ,1991.
- Scutaru, C.; Ghiță, A.:** *Chaos and Order in transition: Exchange Policy and Social Costs (Inflation-Unemployment)*, MEET IV, ACE Phare Project, University of Leicester, 1998.
- Soderlind, P.:** *Applied Cointegration Analysis in the Mirror of Macroeconomics* , Journal of Applied Econometrics, **11**, 363, 1996.
- Theiler, J. et al:** *Testing for nonlinearity in time series: the method of surrogate data*, Physica D, **58**, 77, 1992.
- Voiculescu, D.; Mereuță, C., et al:** *Analiza competitivității economiei românești orizont 2000-2005-2010. Soluții strategice alternative.* - Editura Academiei București, 1998.
- Yair Eilat; Clifford Zinnes:** *The Evolution of the Shadow Economy in Transition Countries: Consequences for Economic Growth and Donor Assistance*, CAER II Discussion Paper, No. 83, September 2000, Harvard Institute for International Development.